

นักกฎหมายเล่าเรื่อง (Storytelling from Lawyer)

ค้อน: สัญลักษณ์และความชอบธรรมของอำนาจตุลาการ

Gavel: The Symbol and Legitimacy of Judicial Authority

ภรณี เกราะแก้ว *

ผู้พิพากษาศาลจังหวัดปัตตานี

ช่วยทำงานชั่วคราวในตำแหน่ง

ผู้พิพากษาสำนักงานศาลยุติธรรม

สำนักงานศาลยุติธรรม

Poranee Krawkeo

Judge of Pattani Provincial Court of Justice

Acting Judge of Court of Justice

วันที่รับบทความ 10 มิถุนายน 2568; วันที่แก้ไขบทความ 8 กรกฎาคม 2568; วันที่ตอบรับบทความ 8 กรกฎาคม 2568

* นิติศาสตรบัณฑิต (เกียรตินิยมอันดับสอง) มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์; เนติบัณฑิตไทย สำนักอบรมศึกษากฎหมายแห่งเนติบัณฑิตยสภา; ปัจจุบันอยู่ระหว่างการลาศึกษาต่อระดับปริญญาโท ณ Goethe-Universität Frankfurt am Main สหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนี ทุนสำนักงานศาลยุติธรรม ประจำปี 2566; อีเมลติดต่อ k.poraneelaw1994@gmail.com

บทคัดย่อ

“ผู้พิพากษาไทยใช้ค้อนในห้องพิจารณาคดีเหมือนในต่างประเทศหรือไม่?” “ผู้พิพากษาไทยเก็บค้อนไว้ตรงไหน?” “หากไม่มีค้อนแล้วผู้พิพากษาจะควบคุมการพิจารณาคดีอย่างไร?” คำถามเรียงง่ายที่ผู้เขียนมักได้รับจากบุคคลทั่วไป นำไปสู่คำถามต่อไปว่าอะไรคือสิ่งที่สะท้อนถึงอำนาจและความชอบธรรมของอำนาจตุลาการในบริบทประเทศไทย บทความนี้มุ่งเล่าเรื่องประวัติศาสตร์และบทบาทของค้อนในกระบวนการยุติธรรมในอดีตจนถึงปัจจุบัน ตลอดจนวิเคราะห์ผ่านทฤษฎีความเอนเอียงเชิงบวก (Positivity Theory) ที่นำเสนอว่าสัญลักษณ์และพิธีกรรมของศาล เช่น ชุดครุย ค้อน อาคราศาลที่โอ่อ่าเหมือนวิหาร คำเรียกขานและพิธีกรรมยกย่อง เป็นต้น เป็นปัจจัยที่สามารถสร้างความรู้สึกระงับของประชาชนที่มีต่ออำนาจตุลาการ ตลอดจนเพิ่มการยอมรับต่อคำพิพากษาแม้ในกรณีที่ประชาชนอาจไม่เห็นด้วยกับผลลัพธ์ของคดีโดยไม่ต้องพิจารณาเหตุผลอย่างลึกซึ้ง อย่างไรก็ตามบทความนี้ชวนผู้อ่านตั้งคำถามต่อไปว่าสิ่งที่ช่วยเสริมสร้างความชอบธรรมและความเชื่อมั่นศรัทธาต่ออำนาจตุลาการแท้จริงแล้วคือสิ่งใดกันแน่

คำสำคัญ: ค้อน; อำนาจตุลาการ; สัญลักษณ์ทางตุลาการ; ความชอบธรรม; ทฤษฎีความเอนเอียงเชิงบวก

Abstract

“Do Thai judges use gavels in courtrooms like in foreign countries?” “Where do Thai judges keep their gavels?” “If there is no gavel, how do judges maintain order during proceedings?” These seemingly simple inquiries are commonly directed to the author by members of the public, prompting further questions regarding the elements that embody the authority and legitimacy of the judiciary in the context of Thailand. This article analyzes these questions through the lens of Positivity Theory, which posits that the pageantry of judicial symbols—such as robes, gavels, and cathedral-like court buildings—serve as factors that can foster a positive perception of the judiciary among the public. These symbols can enhance acceptance of judicial decisions, even when the public may disagree with the outcomes, potentially without delving deeply into the reasoning. However, this article invites readers to further question what it truly is that reinforces the legitimacy and public trust in the judicial authority.

Keywords: Gavel; Judicial Authority; Judicial Symbols; Iconography; Legitimacy; Positivity Theory

1. บทนำ

บทความฉบับนี้ผู้เขียนได้รับแรงบันดาลใจ¹จากคำถามที่มักได้รับจากนักเรียน นักศึกษาตลอดจนเพื่อนรอบข้างของผู้เขียนว่า “ผู้พิพากษาไทยใช้ค้อนในห้องพิจารณาคดีเหมือนในต่างประเทศหรือไม่?” “ผู้พิพากษาไทยเก็บค้อนไว้ตรงไหน?” จนกระทั่งปัจจุบันที่ผู้เขียนกำลังศึกษาต่อระดับปริญญาโท ณ สหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนีก็ได้รับคำถามคานองเดียวกันนี้จากเพื่อนของผู้เขียนซึ่งเป็นชาวต่างชาติทำนองว่าผู้เขียนมีค้อนส่วนตัวไว้ใช้งานหรือไม่ เมื่อผู้เขียนชี้แจงว่าไม่มี ก็

ได้รับคำถามต่อไปว่า “แล้วในฐานะผู้พิพากษาจะควบคุมกระบวนการพิจารณาอย่างไร?” ทำให้ผู้เขียนคิดต่อไปว่าเมื่อไม่มีค้อนเป็นสัญลักษณ์ที่สะท้อนให้เห็นถึงอำนาจของผู้พิพากษาในการควบคุมกระบวนการพิจารณาคดีแล้วอะไรคือสิ่งที่สะท้อนถึงอำนาจและความชอบธรรมของอำนาจตุลาการ² ในประเทศไทย โดยได้

ภาพค้อนจากเพื่อนของผู้เขียนซึ่งเป็นทนายความประเทศตุรกี

¹ และขอขอบคุณ คุณกัญจน์ จิระวุฒิพงศ์ เพื่อนของผู้เขียนที่กรุณาอ่านร่างบทความฉบับนี้ต่อเติมความรู้ ชี้แนะในมุมมองที่ต่างออกไปตลอดจนแนะนำเอกสารทางวิชาการที่มีคุณค่า แม้เขตเวลาของโลกของเราจะต่างกันผู้เขียนก็ยังได้รับมิตรภาพที่ดีเสมอมา

² คำว่าตุลาการกับผู้พิพากษานี้เป็นคำที่ใช้ในกฎหมายและหนังสือราชการมาตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน เดิมกฎหมายเก่าใช้คำว่า “ตระลาการ” ในบางครั้งใช้เรียกรวมกันกับคำว่า “ผู้พิพากษา” รวมเป็นคำว่า “ผู้พิพากษาศระลาการ” ดังปรากฏในพระราชบัญญัติลักษณะพยาน ร.ศ. 113 มาตรา 7 คำว่า ตุลาการแปลว่าผู้ตัดสินคดี ส่วน ผู้พิพากษาแปลว่าผู้ตัดสินอรรถคดี คำว่า ผู้พิพากษาหมายถึงผู้พิพากษาในศาลยุติธรรม ส่วนคำว่าตุลาการใช้ในความหมายของตำแหน่งข้าราชการดังที่บัญญัติในพระราชบัญญัติระเบียบข้าราชการฝ่ายตุลาการศาลยุติธรรม พ.ศ. 2543 ส่วนตุลาการปรากฏในพระราชบัญญัติธรรมนูญศาลทหาร พ.ศ. 2498 มาตรา 10 และยังปรากฏในประมวลกฎหมายอาญา

วิเคราะห์ผ่านทฤษฎีความเอนเอียงเชิงบวก (Positivity Theory) นำเสนอโดยศาสตราจารย์ชาวอเมริกันที่ตั้งสมมติฐานจากปรากฏการณ์ที่เกิดขึ้นในบริบทประเทศสหรัฐอเมริกาว่า ศาลสูงแห่งสหรัฐอเมริกาทำอะไรให้ประชาชนยอมรับคำพิพากษาของศาลแม้จะไม่เห็นด้วยในผลของคำพิพากษา ทฤษฎีดังกล่าวมุ่งศึกษาบทบาทของสัญลักษณ์และพิธีกรรมแห่งอำนาจและความชอบธรรมของอำนาจตุลาการ เช่น เสื้อครุย ค้อน อาคราศาลที่ดูคล้ายวิหาร ผลการวิจัยค้นพบว่าสัญลักษณ์และพิธีกรรมดังกล่าวเป็นตัวแปรสำคัญที่กระตุ้นให้ประชาชนสนับสนุนสถาบันและการยอมรับคำพิพากษา แต่อีกนัยหนึ่งการรับรู้สัญลักษณ์และพิธีกรรมดังกล่าวอาจเป็นตัวแปรสำคัญที่ลดความชอบธรรมมากกว่าสร้างความชอบธรรมแก่อำนาจตุลาการได้เช่นกัน บทความนี้มุ่งเน้นเล่าเรื่องเชิงประวัติศาสตร์และบทบาทของค้อนในกระบวนการยุติธรรม จากนั้นจะนำเสนอทฤษฎีความเอนเอียงเชิงบวกในหัวข้อที่ 3 และจะได้นำเสนอสัญลักษณ์และความชอบธรรมของอำนาจตุลาการในประเทศไทยพร้อมบทวิเคราะห์ในหัวข้อที่ 4 ตามลำดับดังต่อไปนี้

2. ความหมาย ประวัติศาสตร์ และบทบาทของค้อนในกระบวนการยุติธรรม

เมื่อพูดถึงค้อนในกระบวนการยุติธรรมตรงกันกับคำในภาษาอังกฤษว่า “Gavel”³ หรือ ค้อนแกเบิล ถูกใช้ในบริบทกฎหมายมาอย่างยาวนาน⁴ ปรากฏหลักฐานว่าคำดังกล่าว

มาตรา 201 และ มาตรา 202 และรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย 2560 มาตรา 188 ยังปรากฏการใช้ถ้อยคำว่า “ผู้พิพากษาและตุลาการ” ดังนั้น โดยนิยามของถ้อยคำทั้งสองจึงมีความหมายเหมือนกันก็ คือผู้ตัดสินคดีต่างกันเพียงชื่อเรียกในกฎหมาย อ่านต่อได้ใน อุทัย สุภนิตย์, **ผู้พิพากษาหรือตุลาการ**, ตูลพาท, ปีที่ 31 ฉบับที่ 1 (มกราคม-กุมภาพันธ์ 2527), หน้า 7-13. จึงอาจกล่าวได้ว่า คำว่าตุลาการมีความหมายที่กว้างกว่าคำว่าผู้พิพากษาซึ่งหมายถึงผู้พิพากษาในศาลยุติธรรมนั่นเอง ในบทความฉบับนี้จึงใช้คำว่า “ตุลาการ” ในความหมายอำนาจในเชิงสถาบัน

³ หมายถึง ค้อนขนาดเล็กที่ประธานในที่ตีไปที่บล็อกไม้หรือโต๊ะเพื่อให้ทุกคนเงียบและตั้งใจฟัง Cambridge University Press, **Gavel** [Online], 10 May 2025. Source: <https://dictionary.cambridge.org/dictionary/english/gavel>

⁴ James Parker, **The Gavel** [Online], 10 May 2025. Source: https://www.academia.edu/28221183/The_gavel

ถูกใช้ตั้งแต่ปี ค.ศ. 725 คือ คำว่า “Gavelkind” หมายถึง ระบบความจงรักภักดีและการถือครองที่ดินตลอดจนกฎหมายมรดกในพื้นที่เขต Kent ซึ่งต่อมาเป็นส่วนหนึ่งของประเทศอังกฤษ⁵ อย่างไรก็ตามคำว่า Gavel ถูกใช้ในบริบทที่หมายถึงค้อนของผู้มีอำนาจเมื่อประมาณปี ค.ศ. 1860 และในเวลาต่อมาก็ได้กลายเป็นสิ่งที่เกี่ยวข้องกับกระบวนการยุติธรรมโดยเฉพาะผู้พิพากษา⁶

ภาพค้อนกับผู้พิพากษามักทำให้เรานึกถึงผู้พิพากษาสหรัฐอเมริกาจากภาพสื่อต่าง ๆ ไม่ว่าจะเป็นข่าว ภาพยนตร์ รายการทีวี⁷ หรือซีรีส์ ฯลฯ ถือเป็นสัญลักษณ์ของอำนาจ⁸ เกียรติยศ และการควบคุมความสงบเรียบร้อยในห้องพิจารณาคดีตลอดจนถูกใช้เป็นสัญลักษณ์ที่สื่อถึงกระบวนการยุติธรรมในการนำเสนอข่าวของสื่อมวลชนอย่างแพร่หลาย⁹ อย่างไรก็ตามโดยประวัติศาสตร์แล้วค้อนมิได้เป็นวัตถุที่มีต้นกำเนิดในสหรัฐอเมริกาแต่มีต้น

⁵ Thomas Robinson, **The Common Law of Kent: or, the Customs of Gavelkind. With an Appendix Concerning Borough-English** [Online], 31 May 2025. Source: <https://nbn-resolving.de/urn:nbn:de:gbv:7:2-0572300500>

⁶ Claude Simpson and Cathie McNeil, **The Gavel**, The Speech Teacher, Volume 20 Issue 2 (March 1971), pp. 143-145.; James Parker, **The Gavel**, p. 7.

⁷ เช่น รายการศาลแนวเรียลลิตีอย่าง Judge Judy ผู้โด่งดังก็มีค้อนวางบนบัลลังก์ IMDB, **Judge Judy** [Online], 30 May 2025. Source: <https://www.imdb.com/title/tt0115227/>

⁸ และถูกใช้เป็นสัญลักษณ์ในเชิงการส่งต่ออำนาจของประธานศาลสูงรัฐฟลอริดา โดยประธานศาลฎีกาที่กำลังจะหมดวาระจะส่งต่อค้อนให้แก่ประธานศาลสูงคนใหม่ในพิธีเข้ารับตำแหน่ง ด้านหนึ่งของค้อนแกะสลักตราสัญลักษณ์ของรัฐฟลอริดา และอีกด้านหนึ่งแกะสลักตราสัญลักษณ์ของศาลสูงแห่งรัฐฟลอริดา ซึ่งเป็นภาพเทพีแห่งความยุติธรรมถือตราชูและปิดตา อ่านต่อได้ใน Florida Supreme Court Historical Society, **History of the Passing of the Gavel in Florida** [Online], 10 May 2025. Source: <https://flcourthistory.org/History-of-Passing-of-Gavel>

⁹ European Court of Human Rights, **Future processing of applications against the Russian Federation** [Online], 10 May 2025. Source: <https://www.echr.coe.int/w/future-processing-of-applications-against-the-russian-federation>

กำเนิดจากประเพณีและพิธีกรรมของกลุ่ม Freemasonry มีต้นกำเนิดในประเทศสกอตแลนด์ตั้งแต่ศตวรรษที่ 17 และแพร่กระจายไปยังประเทศอังกฤษ ยุโรป และสหรัฐอเมริกาในช่วงต้นศตวรรษที่ 18¹⁰ George F. Fort กล่าวว่า “...ค้อนในมือของหัวหน้าแห่งกลุ่ม Freemasonry เมื่อมันถูกใช้ในการประกาศผลการตัดสินใจใด ๆ เสี่ยงเคาะนั้นก็คือเสียงสะท้อนของอำนาจที่มีมาหลายศตวรรษ ในกระบวนการยุติธรรมผู้พิพากษาในศาลสมัยใหม่ของเราก็ก็นำค้อนไม้ไว้ในมือด้วยพลังแห่งสัญลักษณ์ไม่น้อยไปกว่าหัวหน้าแห่งกลุ่ม Freemasonry...” นอกจากนี้ยังพบตำนานการใช้ค้อนในการพิจารณาคดีตามประวัติศาสตร์สหพันธ์รัฐสาธารณรัฐเยอรมนีผ่านงานเขียน Deutsche Rechtsaltertümer¹¹ ของ Jacob Grimm ในปี ค.ศ.1828 อธิบายว่าในยุคกลางได้มีการใช้ค้อนในหลายบริบท เช่น เพื่อแสดงการสิ้นสุดของการซื้อขายหรือเพื่อใช้ในเชิงสัญลักษณ์ของการเริ่มต้นการพิจารณาคดี

¹⁰ James Parker, **The Gavel**, p. 10.

¹¹ Jacob Grimm, **Deutsche Rechtsalterthümer**, (Darmstadt: Wissenschaftliche Buchgesellschaft).

แม้ก้อนไม้ใช้อุปกรณ์ที่พบได้ทั่วไปในประเทศที่ใช้ระบบกฎหมาย Civil Law และมักพบในประเทศที่ใช้ระบบกฎหมาย Common Law อย่างไรก็ตามในประเทศที่ใช้ระบบ

ภาพค้อนบนบัลลังก์ในการพิจารณาคดีนูเรมเบิร์กเป็นของ Sir Geoffrey Lawrence ผู้พิพากษาชาวอังกฤษ (ชายคนที่สองนับจากซ้าย) ซึ่งทำหน้าที่เป็นประธานในการพิจารณาคดี ภาพและข้อมูลจาก James Parker, *The Gavel*, p. 9.

กฎหมาย Common Law บางประเทศ เช่น สหราชอาณาจักร¹² อินเดีย หรือออสเตรเลีย ก็แทบจะไม่พบการใช้ค้อนในห้องพิจารณาคดี หรือในสถานิติบัญญัติ คงมีเพียงบางประเทศที่ยังคงมีการใช้ค้อนในห้องพิจารณาคดี¹³ การใช้ค้อนในห้องพิจารณาคดียังพบในการพิจารณาคดีนูเรมเบิร์ก¹⁴ การพิจารณาคดีของศาลอาญาระหว่างประเทศแห่งวันดา

¹² Elijah Granet, *No Gavels Please, We're British: Six Legal Americanisms that are Meaningless in England and Wales* [Online], 11 May 2025. Source: <https://www.lawsociety.org.uk/topics/blogs/no-gavels-please-were-british>

¹³ จากการสัมภาษณ์นักกฎหมายชาวปากีสถานซึ่งเป็นประเทศที่ใช้ระบบกฎหมาย Common Law ให้ข้อมูลว่าผู้พิพากษาประเทศปากีสถานบางแห่งใช้ค้อนในห้องพิจารณาคดีเพื่อควบคุมกระบวนพิจารณา

¹⁴ ศาลทหารระหว่างประเทศที่จัดตั้งขึ้นโดยประเทศที่ชนะสงครามโลกครั้งที่สองเพื่อพิจารณาคดีอาชญากรรมสงครามในเมืองนูเรมเบิร์ก (Nuremberg) หรือชื่อเดิม Nürnberg สหพันธ์รัฐสาธารณรัฐเยอรมนี ปัจจุบันห้องพิจารณาคดีหมายเลข 600 เอกสารตลอดจนเก้าอี้ที่ใช้ในการพิจารณาคดีจริงได้ถูกเก็บรักษาและจัดทำเป็นพิพิธภัณฑ์ให้ประชาชนทั่วไปศึกษาประวัติศาสตร์การพิจารณาคดีดังกล่าวที่มี

(ICTR)¹⁵ เป็นต้น ในกระบวนการยุติธรรมค่อนข้างไม่ใช่แค่อุปกรณ์แต่เป็นสัญลักษณ์ที่สะท้อนให้เห็นถึงอำนาจในการบังคับใช้กฎหมายไม่ต่างอะไรกับ “ดาบ” ของเทพีแห่งความยุติธรรม (themis; justitia)¹⁶ อย่างไรก็ตามปัจจุบันในหลายประเทศค่อนข้างมองว่าเป็นเพียงวัตถุในเชิงพิธีกรรมมากกว่าเป็นเครื่องมือที่ใช้อย่างจริงจัง สะท้อนให้เห็นจากบทความหนึ่งในหนังสือพิมพ์ New York Daily News ปี 2011 เขียนไว้ว่า “*ค้อนไม้ที่เคยถูกใช้เรียกสติทนายความที่วุ่นวายไร้ระเบียบให้กลับเข้าสู่ความสงบ...บัดนี้มีชะตากรรมเช่นเดียวกับ “วิกผมขาว” ในอดีต ปัจจุบันผู้พิพากษาในศาลสหรัฐอเมริกาแทบจะไม่มีใครใช้ค้อนอีกต่อไป*”¹⁷ สอดคล้องกันกับข้อมูลที่ได้จากการทนายความที่ว่าความในสหรัฐอเมริกาเองก็ให้ข้อมูลที่สอดคล้องกันว่าแม้ค้อนยังคงมีอยู่ในห้องพิจารณาแต่ผู้พิพากษาหลายคนกลับไม่ค่อยใช้ค้อนเหล่านี้¹⁸

อิทธิพลต่อพัฒนาการกฎหมายอาญาระหว่างประเทศจนถึงปัจจุบันนี้ *อ่านต่อได้ใน* Nuremberg Municipal Museums, **Memorium Nuremberg Trials** [Online], 11 May 2025. Source: <https://museums.nuernberg.de/memorium-nuremberg-trials>

¹⁵ James Parker, **The Gavel**, p. 8.

¹⁶ Dennis Curtis and Judith Resnik, **Images of Justice**, The Yale Law Journal, Volume 96 (1987), pp. 1727–1772.

¹⁷ James Parker, **The Gavel**, p.14.

¹⁸ Provincial Court of British Columbia, **Canadian Judges Do Not Use Gavels** [Online], 11 May 2025. Source: <https://provincialcourt.bc.ca/navigating-court-case/information-all-types-cases/courtroom-basics/learning-your-way-around-courtroom/canadian-judges-do-not-use-gavels>

สำหรับในประเทศไทยผู้เขียนได้สืบค้นข้อมูลเชิงประวัติศาสตร์จากพิพิธภัณฑ์ศาล

ภาพค้อนที่ผู้เขียนได้รับเป็นของที่ระลึกเมื่อครั้งรับราชการ ณ ศาลเยาวชนและครอบครัวจังหวัดนครราชสีมา เนื่องในกิจกรรม 30 ปี ศาลเยาวชนและครอบครัวจังหวัดนครราชสีมา

ประดับโต๊ะหรือห้องทำงานเท่านั้น อย่างไรก็ตามค้อนได้ถูกใช้อย่างแพร่หลายในฐานะ

ไทยและหอจดหมายเหตุ¹⁹ กฎหมายระเบียบ ตลอดจนประมวลจริยธรรมข้าราชการตุลาการ ตลอดจนสัมภาษณ์ผู้พิพากษาที่มีอาวุโส บางท่านก็ไม่ปรากฏข้อมูลว่าค้อนเป็นส่วนหนึ่งของการพิจารณาคดี หรือกล่าวอีกนัยหนึ่งคือไม่ปรากฏข้อมูลว่าผู้พิพากษาประเทศไทยใช้ค้อนในการควบคุมกระบวนการพิจารณาคดี จึงอาจกล่าวได้ว่าวัฒนธรรมทางการศาลในประเทศไทยนั้นมิได้มีการใช้ค้อนในการควบคุมกระบวนการพิจารณาคดี หากจะมีค้อนก็เป็นเพียงของที่ระลึกที่ผู้พิพากษาบางท่านมีไว้

¹⁹ พิพิธภัณฑ์ศาลไทยและหอจดหมายเหตุ [ออนไลน์], 11 พฤษภาคม 2568. แหล่งที่มา: <https://museum.coj.go.th/>

สัญลักษณ์ที่สื่อถึงศาล อำนาจตุลาการและความยุติธรรมในการนำเสนอข่าว²⁰
ภาพประกอบบทความ²¹ หรือเว็บไซต์ของสำนักงานกฎหมาย นามบัตรทนายความ เป็นต้น

จึงกล่าวโดยสรุปได้ว่า ค้อนจากเดิมที่เคยเป็นเครื่องมือในการควบคุมการพิจารณาพิพากษาคดีได้เปลี่ยนผ่านมาเป็นเพียงวัตถุทางสัญลักษณ์ที่สะท้อนถึงอำนาจตุลาการมากกว่าเป็นส่วนหนึ่งของกระบวนการยุติธรรมในปัจจุบัน

²⁰ ประชาชาติธุรกิจ, ศาลตัดสินจำคุก 54 เดือน หม่อมดัดต๋องภาพไม่เหมาะสม ไม่รอลงอาญา [ออนไลน์], 11 พฤษภาคม 2568. แหล่งที่มา: <https://www.prachachat.net/general/news-627554>; มติชน, ‘จุมพล’ อดีตตุลาการศาล รธน. แจงยังไม่เคยรับเงินสีกบาท ตัดสิน ‘แมว’ รอดคดี ชุ ก หุ้ น [ออนไลน์], 11 พฤษภาคม 2568. แหล่งที่มา: https://www.matichon.co.th/politics/news_3556990; กรุงเทพธุรกิจ, ‘ประสิทธิ์’ หนีศาลฎีกา ตัดสินคดีเช็คเต็ง [ออนไลน์], 11 พฤษภาคม 2568. แหล่งที่มา: <https://www.bangkokbiznews.com/finance/stock/1111115>

²¹ พงษ์พิพัฒน์ บัญชานนท์, ตุลาการวิวัฒน์: เมื่อศาลเล่นการเมืองผ่านคำพิพากษา – คุยกับ สมชาย ปรีชาศิลปกุล [ออนไลน์], 28 พฤษภาคม 2568. แหล่งที่มา: <https://thematter.co/social/judicial-activism-in-thai-politics/80191>; เข้มทอง ต้นสกุลรุ่งเรือง, ตุลาการก็เป็นมนุษย์: คิดใหม่เรื่องการศึกษากฎหมายและบทบาทผู้พิพากษา [ออนไลน์], 28 พฤษภาคม 2568. แหล่งที่มา: <https://www.the101.world/judges-as-human/>

3. ทฤษฎีความเอนเอียงเชิงบวก (Positivity Theory)

3.1 หลักการและอิทธิพลของความเอนเอียงเชิงบวก

ในปี 2009 James L. Gibson²² และ Gregory A. Caldeira²³ ได้เสนอทฤษฎีชื่อว่า “Positivity Theory”²⁴ หรือทฤษฎีความเอนเอียงเชิงบวก หมายถึง ความเอนเอียงเชิงบวกเกี่ยวกับความชอบธรรมและความยุติธรรมจากการรับรู้สัญลักษณ์และพิธีกรรมของศาลของประชาชนในบริบทของศาลสูงสุดสหรัฐ (The Supreme Court of the United

²² ศาสตราจารย์ภาควิชารัฐศาสตร์ประจำ Washington University สหรัฐอเมริกา เชี่ยวชาญและสนใจวิจัยเกี่ยวกับการเมืองเชิงตุลาการ จิตวิทยาการเมือง กฎหมายและสังคม เป็นต้น *อ่านต่อได้ใน* Washington University in St. Louis, Department of Political Science, **James L. Gibson** [Online], 14 May 2025. Source: <https://polisci.wustl.edu/people/james-l-gibson>

²³ ศาสตราจารย์ดีเด่นแห่งมหาวิทยาลัย ศาสตราจารย์ด้านกฎหมายและผู้ดำรงตำแหน่ง Dreher ด้านการสื่อสารทางการเมืองและการคิดเชิงนโยบายประจำ University of Ohio สหรัฐอเมริกา เชี่ยวชาญเกี่ยวกับการเมืองสหรัฐอเมริกา *อ่านต่อได้ใน* The Ohio State University, Department of Political Science, **Gregory A. Caldeira** [Online], 14 May 2025. Source: <https://polisci.osu.edu/people/caldeira.1>

²⁴ James L. Gibson and Gregory A. Caldeira, **Citizens, Courts, and Confirmations: Positivity Theory and the Judgments of the American People**, (Princeton: Princeton University Press, 2009). Gibson และ Caldeira เริ่มต้นเก็บข้อมูลและเสนอทฤษฎีของพวกเขาผ่านการตั้งสมมติฐานและคำถามสำคัญในเชิงรัฐศาสตร์และการเมืองเชิงตุลาการ งานวิจัยของพวกเขาเริ่มต้นในช่วงต้นปี 2001 จนถึงปี 2006 ซึ่งเป็นช่วงเวลาที่เต็มไปด้วยความแตกแยกทางการเมืองและคำพิพากษาของศาลสูงที่สร้างความขัดแย้งอย่างมากจากผลของคดี *Bush v. Gore*, 531 U.S. 98 (2000) เป็นประเด็นเรื่องผลการเลือกตั้งประธานาธิบดีสหรัฐอเมริกาในปี 2000 ระหว่าง George W. Bush (พรรครีพับลิกัน) และ Al Gore (พรรคเดโมแครต) ผลของคดีโดยสรุปคือศาลมีคำสั่งให้นับคะแนนใหม่ถูกยกเลิก และ George W. Bush ได้รับการประกาศให้เป็นผู้ชนะการเลือกตั้งแม้ว่า Al Gore จะชนะคะแนนเสียงประชาชน (popular vote) ทั่วประเทศ ก่อให้เกิดการวิจารณ์อย่างกว้างขวางว่าศาลสูงตัดสินคดีด้วยแรงจูงใจทางการเมือง หนังสือเล่มดังกล่าวไม่เพียงแต่นำเสนอทฤษฎีแต่กระตุ้นให้ผู้อ่านตั้งคำถามว่าสถาบันที่ทรงพลังนี้สามารถรักษาความชอบธรรมและอำนาจของตนผ่านกาลเวลาจนถึงปัจจุบันได้อย่างไร

States)²⁵ ทฤษฎีดังกล่าวเริ่มต้นจากการสังเกตว่ามีความไม่สมดุลงันระหว่างคำพิพากษาที่ประชาชนพึงพอใจกับคำพิพากษาที่ประชาชนไม่พึงพอใจ กล่าวคือ เมื่อศาลมีคำพิพากษาในคดีเรื่องใดเรื่องหนึ่ง สำหรับประชาชนที่เห็นด้วยกับผลของคำพิพากษาพวกเขาแทบจะไม่สงสัยหรือตั้งคำถาม แต่จะยกย่องสถาบันตุลาการว่าพิพากษาคดีได้อย่างชาญฉลาดในทางกลับกันสำหรับประชาชนไม่เห็นด้วยกับผลของคำพิพากษาพวกเขาก็ไม่ได้วิพากษ์วิจารณ์หรือตำหนิสถาบันตุลาการอย่างจริงจังเท่าที่ควร Gibson และ Caldeira จึงเรียกปรากฏการณ์นี้ว่าความเอนเอียงเชิงบวก²⁶

ทฤษฎีนี้นำเสนอต่อไปว่าความเอนเอียงเชิงบวกนี้ได้รับแรงเสริมจาก “สัญลักษณ์เชิงอำนาจตุลาการ”²⁷ เช่น ชุดครุย (Robe)²⁸ ค้อน (Gavel) อาคารศาลที่มีลักษณะคล้ายวิหาร (Cathedral-Like Court Building) คำเรียกขานและพิธีกรรมยกย่อง เช่น การเรียกผู้พิพากษาว่าท่านผู้พิพากษา/ท่านผู้ทรงเกียรติ (Your Honor) รูปปั้นเทพีThemis (Lady Justice; Themis) บัลลังก์ศาลที่สูงกว่าระดับพื้น (Elevated Bench) และตราชู (Balancing Scales Of Justice) มีอิทธิพลต่อการกำหนดกรอบการรับรู้ของประชาชนเกี่ยวกับความชอบธรรมและความยุติธรรมของศาลแม้ว่าประชาชนอาจไม่เห็นด้วยกับผลลัพธ์ของคดี²⁹ กล่าวคือ สัญลักษณ์เชิงอำนาจของตุลาการเป็นตัวแปรสำคัญที่เชื่อมโยง “ความชอบธรรมของอำนาจตุลาการ” กับ “การยอมรับคำพิพากษา” เข้าด้วยกัน

²⁵ มีอำนาจพิจารณาพิพากษาคดีและข้อโต้แย้งภายใต้รัฐธรรมนูญหรือกฎหมายของสหรัฐอเมริกา ตลอดจนมีหน้าที่รับรองคำมั่นสัญญาของประชาชนชาวอเมริกันถึงความยุติธรรมที่เท่าเทียมกันภายใต้กฎหมาย หรืออีกนัยหนึ่งคือเป็นผู้พิทักษ์และผู้ตีความรัฐธรรมนูญ อ่านต่อได้ใน Supreme Court of the United States, **About the Court** [Online], 14 May 2025. Source: <https://www.supremecourt.gov/about/about.aspx>

²⁶ James L. Gibson and others, **Losing, but Accepting: Legitimacy, Positivity Theory, and the Symbols of Judicial Authority**, Law & Society Review, Volume 48 Issue 4 (2014), pp. 775–801, 840.

²⁷ Ibid., p. 840.

²⁸ Ibid.

²⁹ Ibid.

ภาพอาคารศาลและผู้พิพากษาศาลสูงสุดสหรัฐอเมริกา จากเว็บไซต์ <https://www.supremecourt.gov/>

สำหรับประชาชนที่แทบไม่มีประสบการณ์หรือความคุ้นเคยกับศาลสูงสุดสหรัฐอย่างลึกซึ้งมาก่อน³⁰ การที่พวกเขาได้รับรู้สัญลักษณ์เชิงอำนาจตุลาการ เช่น ชุดครุย ค้อน อาคารศาล หรือคำเรียกขานดังที่ได้กล่าวมาข้างต้นจะช่วยเสริมความเชื่อมโยงระหว่างความชอบธรรมของอำนาจตุลาการกับการยอมรับคำพิพากษา กล่าวคือ ยิ่งประชาชนรับรู้หรือสัมผัสสัญลักษณ์เชิงอำนาจตุลาการมากเท่าใดประชาชนก็ยิ่งมีความเอนเอียงในเชิงบวกทั้งในแง่ของการยอมรับอำนาจตุลาการว่ามีความชอบธรรมในการพิจารณาพิพากษาคดีและการยอมรับผลของคำพิพากษาแม้จะไม่เห็นด้วย (Losing But Accepting) อันเป็น “ความเอนเอียงเชิงบวก” เพราะการที่ประชาชนได้รับรู้ถึงสัญลักษณ์ต่าง ๆ ที่มีความชอบธรรมตามหลักนิติธรรมจะยิ่งทำให้ความชอบธรรมของอำนาจตุลาการมั่นคงขึ้น³¹ แม้จะมีการเปิดเผยข้อขัดแย้งเชิงลบเกี่ยวกับศาลก็มิผลต่อความเอนเอียงเชิงบวกต่อศาลค่อนข้างน้อย เพราะศาลถูกมองว่าเป็นผู้มีความชอบธรรมตามกฎหมายในการพิจารณาพิพากษาคดี สัญลักษณ์และพิธีกรรมดังกล่าวส่งสัญญาณว่าศาลแตกต่างจากสถาบันการเมืองอื่นและให้ความสำคัญกับความยุติธรรมเชิงกระบวนการ ดังนั้น คำพิพากษาจึงมีความชอบธรรมและสมควรได้รับการเคารพ ก่อให้เกิดหลักการสันนิษฐานว่าจะยอมรับคำพิพากษา

³⁰ หมายถึง ไม่ค่อยได้ติดตามหรือรับรู้ข้อมูลข่าวสารเกี่ยวกับศาล

³¹ Eileen Braman, *Review of Citizens, Courts, and Confirmations: Positivity Theory and the Judgments of the American People* by James L. Gibson and Gregory A. Caldeira, and *Law, Politics, and Perception: How Policy Preferences Influence Legal Reasoning*, *Political Psychology*, Volume 32 Issue 5 (2011), pp. 855–857.

(Presumption Of Acquiescence)³² แต่หากประชาชนไม่ได้รับรู้หรือถูกหลอหลอม³³ จากสัญลักษณ์เหล่านั้น แม้จะยอมรับว่าตุลาการมีความชอบธรรมในการพิจารณาพิพากษาคดีตามกฎหมายแต่เมื่อไม่เห็นด้วยกับผลของคำพิพากษา ประชาชนก็มีแนวโน้มที่จะยอมรับคำพิพากษานั้นน้อยลงอย่างเห็นได้ชัด³⁴

อย่างไรก็ตามระดับความเข้มข้นของความเอนเอียงเชิงบวกของแต่ละบุคคลนั้นแตกต่างกันขึ้นอยู่กับบริบทและทัศนคติที่มีอยู่เดิมของแต่ละบุคคล³⁵ เช่น ถ้าประชาชนมองว่าคำพิพากษาของศาลมีแรงจูงใจทางการเมืองเพื่อเข้าข้างฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งแทนที่จะเป็นการพิพากษาไปตามเหตุผลทางกฎหมาย (ตามบริบทและทัศนคติเดิมที่มีอยู่) แม้จะรับรู้สัญลักษณ์เชิงอำนาจตุลาการความเอนเอียงเชิงบวกจะมีอิทธิพลต่ำส่งผลให้ความเอนเอียงมีระดับความเข้มข้นที่ต่ำลง นอกจากนี้ระดับความเข้มข้นของความเอนเอียงยังขึ้นอยู่กับการรับรู้ผลของคำพิพากษาของประชาชนผ่านบุคคลที่สาม³⁶ หมายถึงสื่อกลางในการนำเสนอข่าว กล่าวคือ รูปแบบการนำเสนอของสื่อเป็นอีกปัจจัยหนึ่งมีผลต่อระดับความเข้มข้นของความเอนเอียงเชิงบวกนั่นเอง

3.2 ความชอบธรรมสำหรับผู้แพคดี

ทฤษฎีดังกล่าวนำเสนอต่อไปว่าความชอบธรรมแห่งอำนาจตุลาการอยู่ที่ความสามารถในการทำให้ประชาชนยอมรับคำพิพากษาแม้จะเป็นฝ่ายแพคดี³⁷ กล่าวคือความชอบธรรมแห่งอำนาจตุลาการมีความสำคัญต่อผู้ที่ไม่เห็นด้วยกับผลของคำพิพากษาหรือฝ่ายที่แพคดีเนื่องจากฝ่ายที่ชนะคดีมักจะยอมรับผลของคำพิพากษาโดยไม่ต้องการความชอบธรรมเพิ่มเติม ดังนั้น การรักษาความชอบธรรมของอำนาจตุลาการจึงเป็น

³² James L. Gibson and others, *Losing, but Accepting: Legitimacy, Positivity Theory, and the Symbols of Judicial Authority*, p. 840.

³³ ผู้เขียน

³⁴ James L. Gibson and others, *Losing, but Accepting: Legitimacy, Positivity Theory, and the Symbols of Judicial Authority*, p. 838.

³⁵ Ibid., pp. 834-844, 849.

³⁶ Ibid., p. 839.

³⁷ Ibid.

สิ่งจำเป็นเพื่อให้ประชาชนยอมรับคำพิพากษาแม้ในกรณีที่ไม่เห็นด้วยกับผลคำพิพากษา เนื่องจากสถาบันตุลาการไม่ได้มีอำนาจแบบดาบและถุงเงิน³⁸ หมายถึง สถาบันตุลาการไม่มีอำนาจบังคับตามผลของคำพิพากษาและไม่ได้มีงบประมาณโดยตรง อำนาจตุลาการจึงขึ้นอยู่กับความไว้วางใจของประชาชนจากความชอบธรรม

3.3 ข้อโต้แย้งและการพิสูจน์หักล้าง

ทฤษฎีดังกล่าวถูกตั้งคำถามว่าขาดหลักฐานในเชิงประจักษ์ว่าสัญลักษณ์และพิธีกรรมดังกล่าวมีผลต่อความเอื้อเอียงเชิงบวกเกี่ยวกับความชอบธรรมของอำนาจตุลาการ ในมุมมองของประชาชนอย่างไร รวมถึงสัญลักษณ์และพิธีกรรมดังกล่าวสื่อสารกับประชาชนอย่างไรจึงได้มีการพิสูจน์หักล้างด้วยทฤษฎีการให้เหตุผลทางการเมืองโดยมีแรงจูงใจ (Theory of Motivated Political Reasoning)³⁹ ผ่านงานวิจัยด้านศาสตร์การรับรู้ที่อธิบายว่ากระบวนการรับรู้ของมนุษย์ว่ามนุษย์มีระบบประมวลผลสองระบบ คือ

- **ระบบที่หนึ่ง:** ประมวลผลแบบไม่รู้สำนึก มีลักษณะเกิดขึ้นเองตามธรรมชาติ รวดเร็ว ไม่ต้องใช้การคิดไตร่ตรอง กับ
- **ระบบที่สอง:** ประมวลผลแบบรู้สำนึก เป็นการทำงานอย่างมีสติ รับรู้ได้ช้า ไตร่ตรอง และคิดอย่างมีเหตุผล

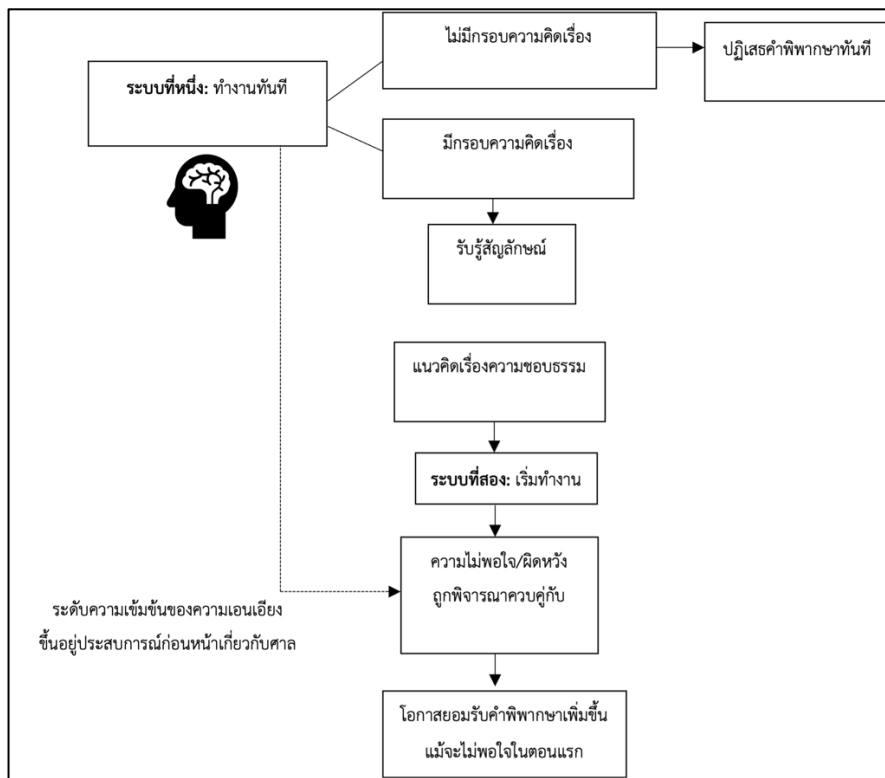
ระบบประมวลผลแบบไม่รู้สำนึกปฏิกิริยาทางอารมณ์และความคิดที่สมองตอบสนองต่อสิ่งเร้าจะถูกกระตุ้นโดยอัตโนมัติและไม่รู้ตัวซึ่งจะจับคู่สิ่งเร้านั้นเข้ากับวัตถุ

³⁸ ประโยคดังกล่าวเป็นคำกล่าวของผู้พิพากษา Felix Franfurter ปรากฏในความเห็นแย้งของเขาในคดี *Baker v. Carr*, 369 U.S. 186 (1962) ว่า "The Court's authority — possessed of neither the purse nor the sword — ultimately rests on sustained public confidence in its moral sanction..."

³⁹ Milton Lodge and Charles Taber **Three Steps Toward a Theory of Motivated Political Reasoning**, in *Elements of Reason: Cognition, Choice, and the Bounds of Rationality*, Edited by Arthur Lupia, Mathew D. McCubbins and Samuel L. Popkin, (New York: Cambridge University Press, 2012), pp. 183-213.; James L. Gibson and others, *Losing, but Accepting: Legitimacy, Positivity Theory, and the Symbols of Judicial Authority*, p. 841.

หรือประสบการณ์ในความจำ จากนั้นความรู้สึกเชิงบวกหรือลบในความทรงจำนั้นจะถูกกระตุ้นและจะแพร่ขยายผ่านเส้นทางการเชื่อมโยงของความคิด⁴⁰ เป้าหมายในการประมวลผลของระบบประมวลผลแบบรู้สึกลึกจึงถูกกำหนดโดยสิ่งที่ถูกเชื่อมโยงเหล่านั้น กล่าวคือ เมื่อประชาชนรับรู้สัญลักษณ์หรือพิธีกรรมเชิงอำนาจตุลาการ (สิ่งเร้า) วัตถุหรือประสบการณ์ในความจำที่ถูกหล่อหลอมโดยสังคม เช่น สถาบันตุลาการเป็นสถาบันที่ให้ความยุติธรรม มีความมั่นคงน่าเชื่อถือก็จะถูกจับคู่เข้าด้วยกันและทำหน้าที่ส่งต่อ “ความคิดที่ชอบธรรม” ให้แก่ระบบประมวลผลที่สองทำให้แรงจูงใจและแนวโน้มในการยอมรับคำพิพากษาของศาลเปลี่ยนไป แม้ว่าผลของคำพิพากษาจะขัดใจแต่ก็ยอมรับได้เนื่องจากสมองถูกตั้งค่าไว้ล่วงหน้าแล้วทั้งนี้เพราะสัญลักษณ์หรือพิธีกรรมได้กระตุ้นระบบการทำงานของสมองในระดับที่ลึกนั่นเอง ดังแผนภาพต่อไปนี้

⁴⁰ Allan M. Collins and Elizabeth F. Loftus, **A Spreading-Activation Theory of Semantic Processing**, *Psychological Review*, Volume 82 Issue 6 (1975).; James Neely, **Semantic Priming and Retrieval from Lexical Memory: Roles of Inhibitionless Spreading Activation and Limited-Capacity Attention**, *Journal of Experimental Psychology: General*, Volume 106 Issue 3 (1975).; James L. Gibson and others, **Losing, but Accepting: Legitimacy, Positivity Theory, and the Symbols of Judicial Authority**, pp. 841-842.

เมื่อนำทฤษฎี ข้อโต้แย้งและข้อพิสูจน์หักล้างดังกล่าวมาประกอบผลการทดลองเชิงประจักษ์⁴¹ สามารถอธิบายการยอมรับคำพิพากษาเมื่อประชาชนต้องเผชิญกับ

⁴¹ จากการสำรวจกลุ่มตัวอย่างซึ่งเป็นประชาชนสัญชาติอเมริกันโดยกำเนิดผ่านแบบสอบถามโดยจำกัดเวลาตอบ ทั้งนี้การออกแบบงานวิจัยมีความน่าสนใจคือ ผู้วิจัยจะให้ผู้ตอบเลือกประเด็นหนึ่งในสามประเด็นที่มองว่าสำคัญที่สุด ได้แก่ หนึ่งรัฐบาลควรมีสหิทธิตรวจสอบประวัติการค้นหาวางอินเทอร์เน็ตของประชาชนโดยไม่ต้องมีหมายศาลหรือไม่ สองรัฐบาลของแต่ละรัฐมีสิทธิบังคับให้ประชาชนชำระภาษีการขายสินค้าทางอินเทอร์เน็ตหรือไม่และสามบุตรของชาวต่างชาติหรือผู้อพยพผิดกฎหมายที่เกิดในสหรัฐฯ ควรได้รับสัญชาติอเมริกันโดยอัตโนมัติหรือไม่ จากนั้นผู้ตอบจะถูกถามว่าพวกเขาคำพิพากษาของศาลที่ขัดแย้งกับคำตอบหรือจุดยืนของตนที่ได้เลือกไว้ก่อนหน้านี้แล้วจะถูกถามว่าพวกเขาจะยอมรับคำพิพากษาที่ไม่เห็นด้วยนี้หรือไม่เพื่อศึกษาการยอมรับคำพิพากษาภายใต้เงื่อนไขของความไม่เห็นด้วยในประเด็นที่มีความสำคัญกับตนเอง

คำพิพากษาที่ไม่เห็นด้วยผ่านสมมติฐานความสัมพันธ์สามทาง ได้แก่ ประสบการณ์เกี่ยวกับศาล ระดับการสนับสนุนสถาบันและการรับรู้สัญลักษณ์อำนาจตุลาการได้ดังนี้

1. ปฏิสัมพันธ์ระหว่างประสบการณ์เกี่ยวกับศาลกับการรับรู้สัญลักษณ์อำนาจตุลาการ
 - กลุ่มคนที่มีประสบการณ์น้อย ความชอบธรรมของอำนาจตุลาการยังคงส่งผลต่อการยอมรับคำพิพากษา ดังนั้น เมื่อไม่รับรู้สัญลักษณ์อำนาจตุลาการเหตุผลที่ว่าเหตุใดจึงควรยอมรับคำพิพากษาของศาลที่ขัดแย้งกับจุดยืนของตนจึงยังไม่ชัดเจน แต่เมื่อได้รับรู้สัญลักษณ์ตุลาการ ความเชื่อมโยงแนวคิดระหว่างความชอบธรรมของอำนาจตุลาการถูกเข้าถึงในระบบประมวลผลทำให้การยอมรับคำพิพากษาเพิ่มขึ้นอย่างมีนัยสำคัญ
 - กลุ่มคนที่มีประสบการณ์มาก มีแนวโน้มเชื่อมโยงแนวคิดระหว่างความชอบธรรมของอำนาจตุลาการกับการยอมรับคำพิพากษาได้อย่างรวดเร็วหรืออัตโนมัติ จึงไม่จำเป็นต้องใช้สัญลักษณ์อำนาจตุลาการเพื่อกระตุ้นหรือเชื่อมโยงแนวคิด⁴²

ผลกระทบดังกล่าวมีความน่าสนใจอย่างยิ่งเนื่องจากการรับรู้สัญลักษณ์อำนาจตุลาการแม้ชั่วขณะเทียบเท่ากับผลของการติดตามข่าวเกี่ยวกับศาลสม่ำเสมอกล่าวคือ สัญลักษณ์อำนาจตุลาการ เช่น ค้อน อาคราศาล สามารถกระตุ้นความรู้สึกของความชอบธรรมจนทำให้ผู้ที่ไม่ค่อยติดตามข่าวเกี่ยวกับศาลยอมรับคำพิพากษาได้ในปริมาณเทียบเท่ากับคนที่สนใจเรื่องศาลมาตลอด⁴³

⁴² James L. Gibson and others, *Losing, but Accepting: Legitimacy, Positivity Theory, and the Symbols of Judicial Authority*, p. 853.

⁴³ *Ibid.*, pp. 854-855.

2. สัญลักษณ์อำนาจตุลาการมีผลต่างกันตามระดับการสนับสนุนสถาบัน

- หากผู้เข้าร่วมวิจัยสนับสนุนสถาบันต่ำ สัญลักษณ์อาจกระตุ้นความคิดในแง่ลบเกี่ยวกับศาล กล่าวคือ การรับรู้เชิงลบเดิมที่มีอยู่อาจถูกกระตุ้นให้ชัดเจนยิ่งขึ้นเมื่อเห็นสัญลักษณ์และนำไปสู่การไม่ยอมรับคำพิพากษามากกว่าเดิม
- หากผู้เข้าร่วมวิจัยสนับสนุนสถาบันสูง ยังเห็นสัญลักษณ์ก็ยังไม่ยอมรับคำพิพากษา

ดังนั้น ผลของสัญลักษณ์อำนาจตุลาการจึงสามารถให้ผลได้ทั้งในเชิงบวกและเชิงลบขึ้นอยู่กับระดับการสนับสนุนสถาบัน⁴⁴

3. สัญลักษณ์อำนาจตุลาการลดผลกระทบของความผิดหวัง

- หากผู้เข้าร่วมวิจัยไม่ได้รับรู้สัญลักษณ์จะยิ่งผิดหวังและยังไม่ยอมรับคำพิพากษา
- หากผู้เข้าร่วมวิจัยรับรู้สัญลักษณ์ แม้จะมีความผิดหวังแต่ความผิดหวังไม่ส่งผลโดยตรงต่อการยอมรับคำพิพากษา เนื่องจากสัญลักษณ์ทำหน้าที่ “ตัดวงจร” ระหว่างอารมณ์ลบกับพฤติกรรมต่อต้าน⁴⁵ กล่าวคือ สัญลักษณ์ไม่ได้ทำให้รู้สึกผิดหวังน้อยลง แต่ช่วยจัดการกับผลกระทบของความผิดหวังไม่ให้กลายเป็นพฤติกรรมที่ต่อต้าน

⁴⁴ Ibid., pp. 856

⁴⁵ Ibid., pp. 857-858.

ดังนั้น สัญลักษณ์และพิธีกรรมเชิงอำนาจตุลาการมีบทบาทเป็นตัวกระตุ้นให้เกิดการโต้แย้งความรู้สึกผิดหวังให้เปลี่ยนเป็นพฤติกรรมที่ต่อต้านและช่วยให้ประชาชนที่ไม่คุ้นชินหรือมีประสบการณ์กับศาลตอบสนองในแบบเดียวกันกับคนที่มีความประสบการณ์สูง สัญลักษณ์และพิธีกรรมเชิงอำนาจตุลาการเพียงเล็กน้อยจึงสามารถปรับเปลี่ยนรูปแบบการตอบสนองทางจิตใจและการเมืองได้อย่างมีนัยสำคัญ⁴⁶ อย่างไรก็ตามยังมีกลุ่มผู้เข้าร่วมวิจัยที่สนับสนุนสถาบันในระดับต่ำและเมื่อได้รับรู้สัญลักษณ์และพิธีกรรมเชิงอำนาจตุลาการกลับยิ่งกระตุ้นความรู้สึกแปลกแยกจากกฎหมายมากยิ่งขึ้น⁴⁷ กล่าวคือ สำหรับผู้เข้าร่วมวิจัยกลุ่มนี้กฎหมายไม่ใช่สิ่งที่สะท้อนคุณค่าร่วมกันของคนในสังคมแต่เป็นเครื่องมือแห่งการกดขี่โดยกลุ่มที่มีอำนาจเพื่อผลประโยชน์ทางการเมืองของตนเอง⁴⁸

จึงอาจกล่าวโดยสรุปได้ว่า อิทธิพลของสัญลักษณ์และพิธีกรรมเชิงอำนาจตุลาการต่อความชอบธรรมของศาลขึ้นอยู่กับว่าประชาชนมีทัศนคติพื้นฐานต่อศาลอย่างไร (Preexisting Levels Of Support) หากมีทัศนคติเชิงบวกสัญลักษณ์และพิธีกรรมก็จะช่วยย้ำความชอบธรรม แต่หากมีทัศนคติเชิงลบก็อาจทำให้ศาลยิ่งดูไม่น่าไว้วางใจ สัญลักษณ์และพิธีกรรมดังกล่าวจึงไม่อาจเปลี่ยนความคิดของประชาชนโดยตรงแต่เป็นตัวกระตุ้นทัศนคติที่มีอยู่ก่อนแล้ว ในบางบริบทสัญลักษณ์และพิธีกรรมดังกล่าวอาจเป็นตัวแปรสำคัญที่ลดความชอบธรรมมากกว่าสร้างความชอบธรรมแก่อำนาจตุลาการ⁴⁹

⁴⁶ Ibid., pp. 859-860.

⁴⁷ Ibid., pp. 860.

⁴⁸ James L. Gibson and Gregory A. Caldeira, **The Legal Cultures of Europe**, Law & Society Review, Volume 30 Issue 1 (1996), pp. 55-86.; James L. Gibson and others, **Losing, but Accepting: Legitimacy, Positivity Theory, and the Symbols of Judicial Authority**, p. 860.

⁴⁹ James L. Gibson and others, **Losing, but Accepting: Legitimacy, Positivity Theory, and the Symbols of Judicial Authority**, p. 860.

4. สัญลักษณ์และความชอบธรรมของอำนาจตุลาการในประเทศไทย

มีผู้เคยกล่าวไว้ว่าตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบันไม่ว่ากาลเวลาจะผ่านไปนานเพียงใด ศาลยุติธรรม⁵⁰ ยังคงความ น่าเชื่อถือศรัทธาในสายตาประชาชนและเป็นที่พึ่งได้มากกว่าหน่วยงานภาครัฐอื่น⁵¹ แม้จะผ่านวิกฤตศรัทธามากเพียงใดดังคำกล่าวที่ว่า “ศาลเป็นที่พึ่งสุดท้ายของประชาชน” ตลอดจนมีความพยายามที่จะเป็น “ที่พึ่งแรกของประชาชน”⁵² ผ่านโครงการไกล่เกลี่ยก่อนฟ้องตามนโยบายของอดีตประธานศาลฎีกาซึ่งเป็นการปรับกลยุทธในการอำนวยความยุติธรรมจากเชิงรับเป็นเชิงรุกด้วยการส่งเสริมและสร้างพื้นที่ให้ประชาชนสามารถตกลงยุติคดีได้โดยไม่ต้องนำคดีมาฟ้องศาลเพื่อให้ประชาชนเข้าถึงความยุติธรรมได้ด้วยความสะดวก รวดเร็ว และไม่ต้องเสียค่าใช้จ่าย นอกจากนี้ยังมีผู้วิเคราะห์ต่อไปว่า⁵³ ปัจจัยที่ทำให้ศาลยังคงความศรัทธาได้จวบจนปัจจุบัน คือ

1. พิธีกรรมและสถานที่ของศาลถูกทำให้ดูศักดิ์สิทธิ์อันเป็นสิ่งที่ประชาชนสัมผัสถึงความน่ายำเกรงและอำนาจ เช่น อาคารที่สูงเด่นเหมือนเขาพระสุเมรุ บัลลังก์ศาล ตรารุท ภาพในหลวง⁵⁴ ชุดครุย การใช้สรรพนามเรียกขานผู้พิพากษา เป็นต้น

⁵⁰ บทความฉบับนี้มุ่งวิเคราะห์ในบริบทของศาลยุติธรรม ไม่รวมศาลรัฐธรรมนูญ ศาลปกครอง และศาลทหาร ถ้อยคำว่า “ศาล” ที่จะกล่าวต่อไปในบทความฉบับนี้จึงหมายถึง “ศาลยุติธรรม”

⁵¹ มานะ นิมิตรมงคล, “ศาล” จะคงความน่าเชื่อถือได้อย่างไร [ออนไลน์], 11 พฤษภาคม 2568. แหล่งที่มา: <https://isranews.org/article/isranews-article/126672-court-3.html>

⁵² ศาลยุติธรรม, ประธานศาลฎีกา เปิดโครงการไกล่เกลี่ยก่อนฟ้องที่พึ่งแรกของประชาชน พร้อมกันทั่วประเทศ เฉลิมพระเกียรติพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว เนื่องในโอกาสพระราชพิธีมหามงคล เฉลิมพระชนมพรรษา 6 รอบ 28 กรกฎาคม 2567 [ออนไลน์], 12 พฤษภาคม 2568. แหล่งที่มา: <https://www.coj.go.th/th/content/category/detail/id/8/iid/412871>

⁵³ มานะ นิมิตรมงคล, “ศาล” จะคงความน่าเชื่อถือได้อย่างไร [ออนไลน์], 11 พฤษภาคม 2568. แหล่งที่มา: <https://isranews.org/article/isranews-article/126672-court-3.html>

⁵⁴ มานะ นิมิตรมงคล, “ศาล” จะคงความน่าเชื่อถือได้อย่างไร [ออนไลน์], 11 พฤษภาคม 2568. แหล่งที่มา: <https://isranews.org/article/isranews-article/126672-court-3.html>

2. วิธีปฏิบัติหน้าที่หรือกระบวนการวิธีพิจารณาคดีในคดีแพ่งและคดีอาญาที่มีหลักประกันสิทธิและเสรีภาพของคู่ความในคดี มีระบบการทบทวนคำพิพากษาโดยศาลที่สูงกว่าผ่านการอุทธรณ์/ฎีกา เป็นต้น และ
3. วัฒนธรรมองค์กร กล่าวคือ ผู้พิพากษามีแบบแผนและแบบอย่างในการดำรงตน มีการจัดระเบียบและการใช้อำนาจของผู้พิพากษาให้มีประสิทธิภาพ เป็นอิสระ และตรวจสอบได้ นอกจากนี้ยังมีการวิเคราะห์ต่อว่าสิ่งที่โดดเด่นมากกว่าองค์กรอื่นคือระบบอาวุโสที่จัดไว้ชัดเจนตั้งแต่เริ่มรับราชการทำให้ผู้พิพากษาเลื่อนขั้นและเงินเดือนไปตามระบบอาวุโสโดยไม่ต้องวิ่งเต้นเส้นสายเพื่อให้ได้ตำแหน่งที่ต้องการ⁵⁵

ผู้เขียนในฐานะส่วนตัวเห็นว่า ในเบื้องต้นจำต้องแยกพิจารณาถ้อยคำว่า “อำนาจ” “ความชอบธรรม” และ “ความเชื่อถือศรัทธา” ออกจากกันเสียก่อน เพราะมีใช้สิ่งเดียวกันหากวิเคราะห์ตามเหตุผลที่ได้เคยมีผู้วิเคราะห์ไว้ข้างต้นนั้นจะเห็นว่า ปัจจัยที่หนึ่งพิธีกรรมและสถานที่ของศาลกับปัจจัยที่สามวัฒนธรรมองค์กร แท้จริงแล้วเป็นเพียงสัญลักษณ์เชิงรูปแบบที่ช่วยเสริมอำนาจและความชอบธรรมให้กับอำนาจตุลาการ มิใช่สิ่งที่ทำให้ประชาชนยังคงความเชื่อมั่นศรัทธาอย่างแท้จริง ด้วยเหตุผลที่ว่าอำนาจมิใช่ความชอบธรรมในตัวเอง กล่าวคือ อำนาจอาจมีอยู่ในความเป็นจริงโดยปราศจากความชอบธรรมส่งผลให้อำนาจนั้นถูกต่อต้านจากประชาชนผู้เป็นเจ้าของอำนาจที่แท้จริงนั้นได้⁵⁶ แต่ความชอบ

⁵⁵ มานะ นิมิตรมงคล, “ศาล” จะคงความน่าเชื่อถือได้อย่างไร [ออนไลน์], 11 พฤษภาคม 2568. แหล่งที่มา: <https://isranews.org/article/isranews-article/126672-court-3.html>

⁵⁶ ตามแนวคิดของ Max Weber นักปรัชญาและนักกฎหมายชาวเยอรมนีซึ่งอธิบายว่า อำนาจที่ชอบธรรมมีสามประเภทคือ อำนาจแบบดั้งเดิม (Traditional Authority) หมายถึง อำนาจที่ได้รับการยอมรับจากประเพณีและขนบธรรมเนียมโบราณ เช่น กษัตริย์หรือผู้นำเผ่า อำนาจแบบบารมี (Charismatic Authority) หมายถึง อำนาจที่เกิดจากคุณลักษณะพิเศษหรือความสามารถเฉพาะตัวของผู้นำ เช่น ผู้นำทางศาสนาหรือผู้นำปฏิวัติ และอำนาจแบบกฎหมายและเหตุผล (Rational-Legal Authority) หมายถึง อำนาจที่มาจากกฎหมาย เช่น องค์กรที่ก่อตั้งขึ้นตามรัฐธรรมนูญ รัฐบาลที่มาจากการเลือกตั้ง ในกรณีนี้อำนาจตุลาการคืออำนาจที่ชอบธรรมอันมาจากกฎหมายรัฐธรรมนูญ อ่านต่อได้ใน Max Weber, *Economy and Society: An Outline of Interpretive Sociology*, (Oakland:

ธรรมเป็นเงื่อนไขสำคัญของอำนาจและหากความชอบธรรมนั้นมาจากความเชื่อถือศรัทธาก็จะยิ่งเสริมความชอบธรรมแห่งอำนาจนั้นให้มั่นคงยิ่งขึ้นนั่นเอง

การสร้างและรักษาความเชื่อมั่นศรัทธาแก่ประชาชนที่มีต่อศาลยุติธรรมเป็นสิ่งที่ศาลให้ความสำคัญมาโดยตลอดสะท้อนให้เห็นผ่านนโยบายประธานศาลฎีกา ยกตัวอย่างเช่น นโยบายประธานศาลฎีกาปี 2567-2568⁵⁷ ข้อ 3. ส่งต่ออย่างยั่งยืน ข้อ 1. การสร้างความเชื่อมั่นและศรัทธาให้แก่ประชาชนโดยการปฏิบัติหน้าที่และดำรงตนอย่างสง่างามตามประมวลจริยธรรม ตลอดจนแผนยุทธศาสตร์ศาลยุติธรรม ยกตัวอย่างเช่น แผนยุทธศาสตร์ศาลยุติธรรม 2565-2568 ยุทธศาสตร์ TRUST โดยอักษร “T” หมายถึง ความเชื่อมั่นศรัทธาในการอำนวยความยุติธรรม (Trusted Justice) เพื่อให้ประชาชนเชื่อมั่นและศรัทธาในการอำนวยความยุติธรรมของศาล เสริมสร้างความสงบสุขเรียบร้อยและสันติสุขในสังคม⁵⁸ เมื่อวิเคราะห์ตามทฤษฎีความเอนเอียงเชิงบวกดังที่ได้กล่าวไว้ในหัวข้อที่ 3. สิ่งที่สะท้อนให้เห็นถึงสัญลักษณ์เชิงอำนาจตุลาการซึ่งมีอิทธิพลต่อการรับรู้ของประชาชนเกี่ยวกับความชอบธรรมของอำนาจตุลาการในประเทศไทยตลอดจนการยอมรับคำพิพากษา⁵⁹ อาจแบ่งได้เป็นสองประการ ประการแรกสัญลักษณ์และพิธีกรรมของศาลประการที่สองระเบียบและวัฒนธรรมองค์กร กล่าวคือ

University of California Press, 1978). ฉบับภาษาเยอรมัน Max Weber, **Wirtschaft und Gesellschaft: Grundriss der Verstehenden Soziologie**, (Tübingen: Mohr (Siebeck), 1922).

⁵⁷ กองสารนิเทศและประชาสัมพันธ์, นโยบายประธานศาลฎีกา ปี 2567-2568 [ออนไลน์], 30 พฤษภาคม 2568. แหล่งที่มา: <https://iprd.coj.go.th/th/content/category/detail/id/8/iid/446974>

⁵⁸ สำนักแผนงานและงบประมาณ, แผนยุทธศาสตร์ศาลยุติธรรม พ.ศ. 2565–2568 [ออนไลน์], 30 พฤษภาคม 2568. แหล่งที่มา: <https://oppb.coj.go.th/th/content/category/detail/id/8/cid/12363/iid/264689>

⁵⁹ ซึ่งอาจให้ผลได้ทั้งในเชิงบวกและเชิงลบขึ้นอยู่กับทัศนคติเดิมที่มีอยู่โดยผู้เขียนจะได้วิเคราะห์ต่อไป

4.1 สัญลักษณ์และพิธีกรรมของศาล

4.1.1 ตราสัญลักษณ์ศาล มีองค์ประกอบและความหมายดังนี้⁶⁰

- ดวงตราพระมหาพิชัยมงกุฎครอบเหนืออุณาโลม หมายถึง พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว
- ดอกบัว หมายถึง ความบริสุทธิ์ผุดผ่อง
- ตราตุลพาหหรือตราชูติงบนพานสองชั้นมีพระแท่นรองรับพาน หมายถึง ความยุติธรรมที่มีรากฐานมั่นคง
- มีครุฑจับนาค หมายถึง แผ่นดิน

4.1.2 เสื้อครุย เป็นผ้าคลุมที่ผู้พิพากษารวมถึงตะไต้ยุติธรรมสวมเมื่อออกนั่งพิจารณาคดีสื่อถึงเกียรติยศและหน้าที่ในพระราชพิธีมีวิวัฒนาการมาตั้งแต่สมัยสมเด็จพระนารายณ์ (พ.ศ. 2199-2231)⁶¹ ปัจจุบันมีลักษณะเป็นผ้าคลุมสีดำยาวเหนือข้อเท้าพอประมาณ มีตราสัญลักษณ์ศาลาลงสีทองติดที่หน้าอกด้านซ้าย เริ่มใช้ตั้งแต่ปี 2541 เป็น

⁶⁰ ศาลยุติธรรม, ความหมายตราสัญลักษณ์ [ออนไลน์], 30 พฤษภาคม 2568. แหล่งที่มา:

<https://www.coj.go.th/th/content/page/index/id/10>

⁶¹ ช.ข้างหัวหน้า, เสื้อครุยตุลาการ, วารสารยุติธรรม, ปีที่ 13 ฉบับที่ 2 (กุมภาพันธ์ 2541), หน้า 1-3.

ต้นมาจนถึงปัจจุบัน⁶² เสื้อครุยเป็นสิ่งที่ผู้พิพากษาทุกคนจะได้รับมอบจากประธานศาลฎีกา

ภาพอดีตท่านประธานศาลฎีกาเป็นประธานในพิธีเปิดการศึกษอบรมหลักสูตร “ผู้ช่วยผู้พิพากษา” รุ่นที่ 79 และพิธีสวมเสื้อครุยตุลาการ จากเว็บไซต์ <https://www.coj.go.th/th/content/category/detail/id/8/iid/395961>

ในพิธีสวมเสื้อครุยตุลาการ⁶³ เพื่อใช้สวมในเวลาออกนั่งพิจารณาพิพากษาคดี⁶⁴ เป็นหลักและอาจมีการส่วนการสวมในโอกาสอื่น เช่น พิธีการสำคัญที่ศาลจัดให้มี⁶⁵ หรือโอกาสอื่นตามประกาศของสำนักงานศาลยุติธรรมโดยความเห็นชอบของประธานศาลฎีกา⁶⁶ เป็นต้น

4.1.3 การถวายสัตย์

ปฏิญาณตน รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย 2560⁶⁷ ได้กำหนดให้ผู้พิพากษาและตุลา

⁶² เรื่องเดียวกัน, หน้า 3.

⁶³ กองสารนิเทศและประชาสัมพันธ์, นโยบายประธานศาลฎีกา ปี 2567-2568 [ออนไลน์], 30 พฤษภาคม 2568. แหล่งที่มา: <https://iprd.coj.go.th/th/content/category/detail/id/8/iid/446974>

⁶⁴ ระเบียบคณะกรรมการบริหารศาลยุติธรรมว่าด้วยการสวมหรือใช้เสื้อครุยตามพระราชบัญญัติเสื้อครุยข้าราชการตุลาการและคณะตุลาการ พ.ศ. 2534 พ.ศ. 2563 ข้อ 3

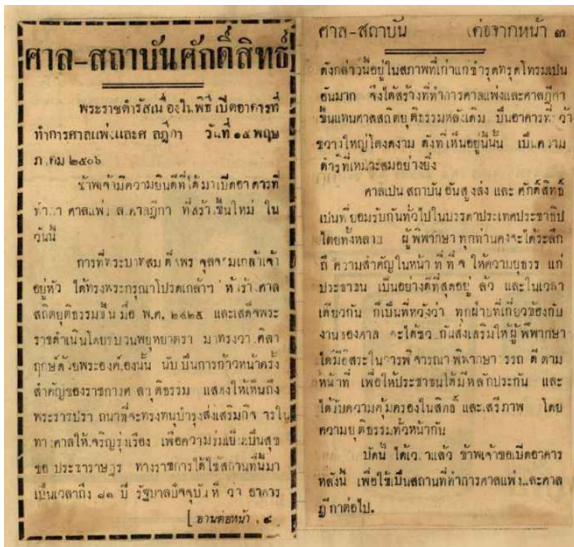
⁶⁵ ระเบียบคณะกรรมการบริหารศาลยุติธรรมว่าด้วยการสวมหรือใช้เสื้อครุยตามพระราชบัญญัติเสื้อครุยข้าราชการตุลาการและคณะตุลาการ พ.ศ. 2534 พ.ศ. 2563 ข้อ 4

⁶⁶ ระเบียบคณะกรรมการบริหารศาลยุติธรรมว่าด้วยการสวมหรือใช้เสื้อครุยตามพระราชบัญญัติเสื้อครุยข้าราชการตุลาการและคณะตุลาการ พ.ศ. 2534 พ.ศ. 2563 ข้อ 5

⁶⁷ รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560 มาตรา 191

การต้องถวายสัตย์ปฏิญาณ⁶⁸ ต่อพระมหากษัตริย์ก่อนเข้ารับหน้าที่อันเป็นการแสดงความจงรักภักดีต่อพระมหากษัตริย์ซึ่งทรงเป็นประมุขแห่งราชอาณาจักรไทย⁶⁹

4.1.4 อาคาร ห้องพิจารณาคดีและบัลลังก์ศาล ตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบันงานสถาปัตยกรรมอาคารศาลถูกกำหนดและออกแบบไปตามสังคมแต่ละยุคสมัยตอบสนองทั้ง

พระราชดำรัสเนื่องในพิธีเปิดอาคารที่ทำการศาลแพ่งและศาลฎีกา

ด้านกายภาพ คือประโยชน์ใช้สอยและด้านจิตวิทยาที่สื่อสารออกมาในเชิงสัญลักษณ์อาคารที่โอ้อ่าเพื่อสื่อเข้าไปในอารมณ์และความรู้สึกของประชาชนแสดงให้เห็นถึงความเคารพน่าเชื่อถือศรัทธาแก่ผู้พบเห็น⁷⁰ สืบเนื่องจากแนวคิดที่ว่าศาลเป็นสถาบันสูงส่งและศักดิ์สิทธิ์ดังความในพระราชดำรัสของ

⁶⁸ ผู้พิพากษาในต่างประเทศ ยกตัวอย่างเช่น สหรัฐอเมริกา หรือสหพันธรัฐสาธารณรัฐเยอรมนี ก็ต้องสาบานตนเช่นเดียวกัน ส่วนพิธีการในเชิงรูปแบบและถ้อยคำย่อมแตกต่างกันไปตามความเชื่อและค่านิยมในประเทศนั้น ๆ อ่านต่อได้ใน Supreme Court of the United States, Oaths of Office [Online], 30 May 2025. Source: <https://www.supremecourt.gov/about/oath/oathsofoffice.aspx>; Federal Ministry of Justice and Federal Office of Justice, German Judiciary Act (DRiG) [Online], 30 May 2025. Source: https://www.gesetze-im-internet.de/englisch_drigr/englisch_drigr.html

⁶⁹ อริย์รัช แก้วเกาะสะบ้า และ สุภาพิชญ์ ธีระวัฒน์, การถวายสัตย์ปฏิญาณ [ออนไลน์], 29 พฤษภาคม 2568. แหล่งที่มา: <https://library.parliament.go.th/th/node/4183>

⁷⁰ นครินทร์ สุพรรณไพบูลย์, ทิศทางจากอดีตสู่ปัจจุบันของงานสถาปัตยกรรมอาคารศาลยุติธรรม, (2558), หน้า 1.

พระบาทสมเด็จพระบรมชนกาธิเบศร มหาภูมิพลอดุลยเดชมหาราช บรมนาถบพิตรเนื่องในพิธีเปิดอาคารที่ทำการศาลแพ่งและศาลฎีกาเมื่อวันที่ 15 พฤษภาคม 2506⁷¹ ทุกองค์ประกอบของอาคารศาลล้วนมีความหมายในเชิงสัญลักษณ์ เช่น ครุฑ⁷² เสาลอยด้านหน้าอาคารศาลซึ่งเป็นทางเข้าหลักถูกออกแบบให้เป็นเสาหกต้น มีผู้กล่าวว่ามีที่มาจากสถาปัตยกรรมยุคคณะราษฎร หมายถึง หลัก 6 ประการของคณะราษฎร⁷³ คือ เอกราช เศรษฐกิจ เสมอภาค เสรีภาพการศึกษา ซึ่งอาคารศาลหลายแห่งปัจจุบันยังคงใช้แปลนเสา 6 ต้น ดังกล่าวในการก่อสร้างศาล เช่น ศาลแพ่ง ศาลจังหวัดนครศรีธรรมราช ศาลจังหวัดพังงาและศาลจังหวัดนครราชสีมา เป็นต้น ตลอดจนห้องพิจารณาและบัลลังก์ศาลมักถูกสร้างให้ยกกระดานสูงจากพื้นห้อง⁷⁴ นอกเหนือจากเหตุผลเรื่องความปลอดภัยของผู้พิพากษาแล้วอาจด้วยเหตุผลในเชิงจิตวิทยาที่ว่าอาจก่อให้เกิดความละอายหรือเกรงกลัวในการจะการคำเท็จหรือปิดบังความจริง⁷⁵ และดูสง่าผ่าเผยเนื่องจากเป็นสถานที่ที่ผู้พิพากษาปฏิบัติหน้าที่ในฐานะผู้ใช้อำนาจรัฐตามหลักแบ่งแยกอำนาจ เป็นสถานที่ค้นหาความจริงและชี้ถูกปิดเพื่อความเป็นธรรม และเพื่อให้ผู้ที่เข้ามาเกี่ยวข้องเกิดความรู้สึกว่าสถานที่นี้มีความเข้มแข็งจริงจึงมีอำนาจและมีความเป็นธรรมอยู่ทุกขณะ⁷⁶ การสร้างบรรยากาศในห้อง

⁷¹ พิพิธภัณฑศาลไทยและหอจดหมายเหตุ, **สร้างศาลฎีกาและศาลแพ่ง ตอนที่ 6** [ออนไลน์], 29 พฤษภาคม 2568. แหล่งที่มา: <https://museum.coj.go.th/th/archival.html>

⁷² มีที่มาจากคติความเชื่อพราหมณ์-ฮินดูเรื่องสมมติเทพและเทวราชาที่เข้ามาในประเทศไทย ตั้งแต่สมัยกรุงศรีอยุธยาว่าพระมหากษัตริย์คือพระนารายณ์อวตารมีพญาครุฑเป็นพาหนะ ดังนั้น ครุฑจึงเป็นสัญลักษณ์ที่สื่อถึงสถาบันพระมหากษัตริย์ และยังสื่อถึงสถาบันพระมหากษัตริย์

⁷³ นครินทร์ สุพรรณไพบูลย์, **ทิศทางจากอดีตสู่ปัจจุบันของงานสถาปัตยกรรมอาคารศาลยุติธรรม**, หน้า 6.

⁷⁴ ยกเว้นบัลลังก์ศาลเยาวชนและครอบครัวที่จะเสมอกับพื้นห้องพิจารณาคดีด้วยเหตุผลทางจิตวิทยาว่าไม่ต้องการให้เด็กหรือเยาวชนเกิดความกลัว

⁷⁵ สัญญา ธรรมศักดิ์, **คำบรรยายเรื่องลักษณะของห้องพิจารณาของศาลตามหลักวิชาการ**, (2538), หน้า 3.

⁷⁶ เรื่องเดียวกัน, หน้า 4.

พิจารณาคดีให้คู่สงบ⁷⁷ เรียกร้อย ตลอดจนพระบรมรูปของในหลวงเป็นองค์ประกอบหนึ่งที่สำคัญที่ทำให้ห้องพิจารณาคดีมีความสง่างามน่าเคารพ⁷⁸ และเป็นความหมายในเชิงสัญลักษณ์ว่าผู้พิพากษาได้ปฏิบัติหน้าที่ในพระปรมาภิไธยพระมหากษัตริย์⁷⁹ สอดคล้องกับรูปแบบคำพิพากษาของศาลไม่ว่าคดีแพ่ง คดีอาญาหรือคดีพินัยจะต้องเริ่มต้นจากโครงสร้างเชิงรูปแบบว่าอันประกอบไปด้วยตราครุฑและถ้อยคำว่าในพระปรมาภิไธยพระมหากษัตริย์ ตลอดจนส่วนสุดท้ายของคำพิพากษาจะต้องมีการประทับตราแผ่นดินหรืออาร์มแผ่นดิน⁸⁰ และชื่อศาลปรากฏอยู่ส่วนล่างท้ายลายมือชื่อผู้พิพากษา

⁷⁷ เมื่อครั้งผู้เขียนประกอบอาชีพทนายมักมีความรู้สึกรู้ว่าบรรยากาศในห้องพิจารณาเยือกเย็นส่วนหนึ่งอาจเป็นเพราะอุณหภูมิจากเครื่องปรับอากาศที่เจ้าหน้าที่หน้าบัลลังก์ปรับอุณหภูมิเอาไว้ ต่อมาเมื่อปฏิบัติหน้าที่เป็นผู้พิพากษาจึงได้เข้าใจและตั้งข้อสันนิษฐานไปเองว่าชุดครุยผู้พิพากษาที่ต้องสวมทับชุดทำงานปกตินี้เองที่อาจเป็นเหตุผลที่ทำให้ผู้พิพากษารู้สึกร้อนหากไม่รักษาอุณหภูมิในห้องให้ต่ำ มิได้มาจากความตั้งใจที่จะทำให้บรรยากาศในห้องดูเยือกเย็นน่าเกรงขามแต่อย่างใด

⁷⁸ สัญญา ธรรมศักดิ์, คำบรรยายเรื่องลักษณะของห้องพิจารณาของศาลตามหลักวิชาการ, หน้า 4.

⁷⁹ เรื่องเดียวกัน, หน้า 8.

⁸⁰ เป็นตราประจำประเทศที่พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ พระราชทานให้ให้ตราแผ่นดินเป็นตราประจำประเทศ แม้ต่อมาในสมัยพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวได้ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้เปลี่ยนมาใช้เครื่องหมายครุฑพ่าห์เป็นตราแผ่นดินแทนก็ตามศาลก็ยังคงใช้ตราแผ่นดินดังกล่าวประทับในคำพิพากษา/คำสั่ง ตลอดจนหมายต่าง ๆ ของศาล เพื่อเป็นการเทิดพระเกียรติและน้อมรำลึกถึงพระมหากษัตริย์คุณของพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวที่ทรงปฏิรูประบบกฎหมายและวางรูปแบบการศาลไทยให้มีความเจริญทัดเทียมนานาอารยประเทศ *อ่านต่อได้ใน* พิพิธภัณฑศาลไทยและหอจดหมายเหตุ, *รอยประวัติศาสตร์ไทย ‘ตราแผ่นดิน: อาร์มแผ่นดิน’* [ออนไลน์], 29 พฤษภาคม 2568. แหล่งที่มา: <https://museum.coj.go.th/upload//1626762770.pdf>

4.1.5 วัฒนธรรมในเชิงรูปแบบ เมื่อผู้พิพากษาเดินเข้ามาในห้องพิจารณาเจ้าหน้าที่หน้าบัลลังก์จะเปล่งเสียงให้ทุกคนยืนขึ้นเพื่อเป็นการแสดงความเคารพต่อกฎหมายและกระบวนการยุติธรรมมิใช่ต่อผู้พิพากษาคณหนึ่งคนใด⁸¹

4.2 ระเบียบและวัฒนธรรมองค์กร

4.2.1 ประมวลจริยธรรมข้าราชการตุลาการ⁸² เป็นหลักในการครองตน ครองคน และครองงานของผู้พิพากษา เช่น อุดมการณ์ของผู้พิพากษา จริยธรรมในการปฏิบัติหน้าที่ในทางคดีและในทางธุรการ เป็นต้น แม้ประมวลจริยธรรมจะไม่ได้มีสถานะเป็นกฎหมายคงเป็นเพียงธรรมเนียมแนวปฏิบัติที่เป็นเครื่องยึดเหนี่ยวใจของผู้พิพากษาให้ตระหนักและแสดงออกให้เห็นถึงจริยธรรมดังกล่าวเพื่อให้ประชาชนคงความเชื่อถือศรัทธา อย่างไรก็ตามพระราชบัญญัติระเบียบข้าราชการฝ่ายตุลาการศาลยุติธรรม พ.ศ. 2543 หมวด 5 วินัย การรักษาวินัย การลงโทษและการร้องทุกข์ มาตรา 62 บัญญัติว่า “ข้าราชการตุลาการต้องถือและปฏิบัติตามระเบียบแบบแผนและประเพณีปฏิบัติของทางราชการและจริยธรรมของข้าราชการตุลาการตามที่คณะกรรมการตุลาการศาลยุติธรรมกำหนด” จึงกล่าวได้ว่าประมวลจริยธรรมข้าราชการตุลาการเป็นได้ทั้งกลไกตรวจสอบภายในจิตใจของผู้พิพากษา

⁸¹ วัฒนธรรมดังกล่าวในประเทศสหรัฐอเมริกาปฏิบัติในทำนองเดียวกันกับประเทศไทย โดยเสมียนศาลจะเป็นผู้เปล่งเสียงว่า “All rise” หรือกล่าวคำว่า “Oyez, Oyez” หมายถึง โปรดฟัง อ่านต่อได้ใน George Nyavor, U.S. Courtroom Traditions: Robes, Gavel, and the Formalities That Uphold Judicial Authority [Online], 23 May 2025. Source: <https://americanlawreporter.com/2024/10/23/u-s-courtroom-traditions-rob-gavel-and-the-formalities-that-uphold-judicial-authority/>

⁸² สำนักงานต่างประเทศ, ประมวลจริยธรรมข้าราชการตุลาการ [ออนไลน์], 18 พฤษภาคม 2568. แหล่งที่มา: <https://oia.coj.go.th/th/content/category/detail/id/8028/cid/8150/iid/93938>

ไม่ให้ใช้อำนาจไปในทางไม่ชอบและยังเป็นกลไกตรวจสอบภายนอกที่มีสภาพบังคับโดยคณะกรรมการตุลาการศาลยุติธรรม (ก.ต.) มีอำนาจดำเนินการทางวินัยได้⁸³

4.2.2 หลักอาวุโส หลักเกณฑ์การโยกย้ายผู้พิพากษาในประเทศไทยใช้หลักอาวุโสเป็นหลัก หมายถึง ลำดับที่ที่สอบเข้ารับราชการได้ซึ่งจะคงติดตัวไปตลอดจนเกษียณอายุราชการยกเว้นกระทำผิดวินัยอันเป็นการรับประกันความมั่นคงก้าวหน้าในสายอาชีพของผู้พิพากษาเช่นเดียวกับต่างประเทศ เช่น ประเทศอังกฤษ⁸⁴ ด้วยเหตุผลที่ว่าในการสอบคัดเลือกผู้พิพากษาเข้ามาทำงานได้มีการคัดเลือกบุคคลผู้มีความรู้ความสามารถเป็นเรื่องหลักอยู่แล้ว เมื่อมาปฏิบัติงานก็มีการฝึกอบรมอย่างต่อเนื่องและผู้พิพากษาเหล่านั้นต่างสั่งสมประสบการณ์จากการปฏิบัติตามกรอบและทิศทางเดียวกัน⁸⁵ เว้นแต่ตำแหน่งในกลุ่มศาลชำนาญพิเศษ กองผู้ช่วยผู้พิพากษา ศาลอุทธรณ์ และกองผู้ช่วยผู้พิพากษาศาลฎีกา ที่ให้ความสำคัญถึงความรู้ความสามารถเกี่ยวกับงานและความเหมาะสมยิ่งไปกว่าหลักอาวุโส⁸⁶ และตำแหน่งบริหารงานศาลที่ต้องคำนึงถึงความรู้ความสามารถประกอบกันด้วย⁸⁷

⁸³ ภิรม ธารสันติ, การตรวจสอบการใช้อำนาจของผู้พิพากษาศาลยุติธรรม, (วิทยานิพนธ์ปริญญาโท หลักสูตรศิลปศาสตรมหาบัณฑิต (การบริหารงานยุติธรรม) คณะสังคมสงเคราะห์ศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2545), หน้า 86-89.

⁸⁴ สุภิญญา พรหมทรัพย์ และคณะ, การพัฒนาระบบการย้ายข้าราชการตุลาการ: รายงานการวิจัยฉบับสมบูรณ์, สำนักงานศาลยุติธรรม, สถาบันวิจัยและพัฒนาทรัพยากรพิพัฒนศักดิ์ (กรุงเทพมหานคร: 2556).

⁸⁵ เรื่องเดียวกัน, หน้า 27.

⁸⁶ ระเบียบคณะกรรมการตุลาการศาลยุติธรรมว่าด้วยหลักเกณฑ์การแต่งตั้ง การเลื่อนตำแหน่ง การโยกย้ายแต่งตั้ง และการเลื่อนเงินเดือนและเงินประจำตำแหน่งข้าราชการตุลาการ ข้อ 11

⁸⁷ ระเบียบคณะกรรมการตุลาการศาลยุติธรรมว่าด้วยหลักเกณฑ์การแต่งตั้ง การเลื่อนตำแหน่ง การโยกย้ายแต่งตั้ง และการเลื่อนเงินเดือนและเงินประจำตำแหน่งข้าราชการตุลาการ ข้อ 10

การโยกย้ายที่ยึดระบบอาวุโสเป็นหลักในแง่หนึ่งจะเป็นหลักประกันแก่ผู้พิพากษาในการทำงานว่าจะไม่ถูกแทรกแซงจากการเมือง⁸⁸ ป้องกันการใช้ระบบพรรคพวก การวิ่งเต้นเพื่อสร้างความก้าวหน้าโดยไม่เป็นธรรมและหรือ/เป็นการกลั่นแกล้ง แต่ในอีกแง่หนึ่งก็มีเสียงสะท้อนว่า⁸⁹ การสอบคัดเลือกยังไม่ใช่หลักประกันว่าจะได้ผู้พิพากษาที่เก่งและชำนาญมีความรู้ความสามารถตลอดไป การพิจารณาจัดระบบอาวุโสควรมีการพิจารณาใหม่เพื่อให้ผู้พิพากษามีมุ่งมั่น ทุ่มเท พัฒนาการทำงานของตนเองควรจัดใหม่เมื่อเลื่อนชั้นศาลจากศาลชั้นต้นเป็นศาลอุทธรณ์หรือศาลฎีกาโดยหลักเกณฑ์ใหม่ที่เหมาะสมซึ่งเป็นเรื่องที่ถูกเถียงกันได้⁹⁰ อย่างไรก็ตามในกลุ่มผู้พิพากษาส่วนใหญ่ต่างยอมรับว่า⁹¹ การยึดหลัก

⁸⁸ ด้วยเหตุนี้ศาลจึงแยกออกจากกระทรวงยุติธรรมนับตั้งแต่วันที่ 20 สิงหาคม 2543 เพื่อเป็นหลักประกันในเรื่องความเป็นอิสระของอำนาจตุลาการในการพิจารณาพิพากษาคดี ไม่ถูกแทรกแซงจากฝ่ายบริหารผ่านการบริหารงานบุคคลและงบประมาณ *อ่านต่อได้ใน* ศาลยุติธรรม, ประวัติศาสตร์ศาลยุติธรรม [ออนไลน์], 18 พฤษภาคม 2568. แหล่งที่มา: <https://www.coj.go.th/th/content/page/index/id/>; J. Mark Ramseyer, *The Puzzling (In) Dependence of Courts: A Comparative Approach*, *The Journal of Legal Studies*, Volume 23 Issue 2 (June 1994), pp. 721–747.

⁸⁹ สุภัฏญา พรหมทรัพย์ และคณะ, *การพัฒนาระบบการย้ายข้าราชการตุลาการ: รายงานการวิจัยฉบับสมบูรณ์*, หน้า 127.

⁹⁰ แม้แต่ในความเห็นของอดีตผู้พิพากษาศาลฎีกาอย่างท่านสมลักษณ์ จัดกระบวนพล เห็นว่าระบบอาวุโสยังคงต้องมีอยู่ แต่อดีตประธานศาลฎีกาและนักวิชาการบางท่านอย่างหลวงจำลองเนติศาสตร์เห็นว่าเป็นเรื่องที่ควรพิจารณาไปตามความสามารถ *อ่านต่อได้ใน* Jiratchaya Chaichumkhun, หากประชาชนหมดศรัทธา ตุลาการจะทำงานไม่ได้” สมลักษณ์ จัดกระบวนพล อดีตผู้พิพากษาศาลฎีกา [ออนไลน์], 18 พฤษภาคม 2568. แหล่งที่มา: <https://thematter.co/social/politics/interview-somlak-chatkrabunpol/182154>; หลวงจำลองเนติศาสตร์, *แนวคิดในการปรับปรุงราชการศาลยุติธรรม ใน ที่ระลึกในงานพระราชทานเพลิงศพ หลวงจำลองเนติศาสตร์ ม.ป.ช., ม.ว.ม., ท.จ.ว. ณ เมรุหน้าพลับพลาอิศริยาภรณ์ วัดเทพศิรินทราวาส วันที่ 21 ตุลาคม 2518*, (นครปฐม: โรงพิมพ์มหาวิทยาลัย, 2518), หน้า 27.

⁹¹ สุภัฏญา พรหมทรัพย์ และคณะ, *การพัฒนาระบบการย้ายข้าราชการตุลาการ: รายงานการวิจัยฉบับสมบูรณ์*, หน้า 127.

อวูโสเป็นหลักเกณฑ์ในการโยกย้ายแต่งตั้งมีความเหมาะสมแล้ว⁹²แต่อาจมีหลักเกณฑ์อื่นประกอบได้แต่ต้องยึดหลักอวูโสเป็นหลักและในมุมมองของบุคคลภายนอกก็ยอมรับว่าอันเป็น

⁹² เนื่องจากหลังสอบเข้ารับราชการเป็นผู้ช่วยผู้พิพากษาแล้วสำนักงานศาลยุติธรรมโดยสถาบันพัฒนาข้าราชการฝ่ายตุลาการศาลยุติธรรมได้จัดให้มีโครงการอบรมผู้พิพากษาเป็นระยะผ่าน ‘โครงการอบรมหลักสูตรผู้ช่วยผู้พิพากษา’ ซึ่งมุ่งส่งเสริมและปลูกฝังทั้งในเรื่องอุดมการณ์ จริยธรรม การดำรงตลอดจนทักษะการปฏิบัติงานโดยเฉพาะหนึ่งในงานที่สำคัญคืองานเขียนคำพิพากษา โดยบรรดาผู้พิพากษาผู้มีอวูโสตามความเชี่ยวชาญในคดีหลากหลายประเภทมาถ่ายทอดความรู้ ประสบการณ์ตลอดจนนำข้อเท็จจริงจากคดีที่ถึงที่สุดแล้วมาให้เหล่าผู้ช่วยผู้พิพากษาฝึกฝนร่างคำพิพากษาลงตลอดระยะเวลาหนึ่งปีของการอบรม ต่อมาเมื่อผู้พิพากษาออกไปรับราชการในต่างจังหวัดอาจมีการจัดฝึกอบรมหลักสูตรการเรียงคำพิพากษาศาลชั้นต้นโดยสำนักงานอธิบดีผู้พิพากษาแต่ละภาค ผ่านโครงการเพิ่มศักยภาพข้าราชการฝ่ายตุลาการศาลยุติธรรมอันเป็นการปลูกฝังและขัดเกลาให้ผู้พิพากษาผลิตผลงานวิชาการในรูปคำพิพากษาให้มีคุณภาพอยู่เป็นนิตย์ ตลอดจนเมื่อมีโครงการจัดอบรมเผยแพร่ความรู้กฎหมายรวมถึงแนวคิดทั้งในภาคทฤษฎีและภาคปฏิบัติผ่านโครงการ ‘วิชาการสัญจร’ เพื่อเพิ่มพูนความรู้แก่ผู้พิพากษาเกี่ยวกับกฎหมายที่กำลังจะมีผลใช้บังคับหรือกฎหมายที่ใช้บังคับใหม่เพื่อให้ปฏิบัติงานได้อย่างถูกต้อง มีประสิทธิภาพ และมีแนวทางพิจารณาพิพากษาคดีเป็นไปในทิศทางเดียวกัน ตลอดจนเมื่อถึงวาระต้องขึ้นสู่ตำแหน่งที่สูงขึ้น เช่น ตำแหน่งผู้พิพากษาหัวหน้าคณะหรือผู้พิพากษาหัวหน้าก็จะต้องเข้ารับการอบรมก่อนดำรงตำแหน่งนั้น ๆ เป็นต้น จึงอาจเป็นหนึ่งในเหตุผลที่ผู้พิพากษาส่วนใหญ่ต่างยอมรับว่าการยึดหลักอวูโสเป็นหลักเกณฑ์ในการโยกย้ายแต่งตั้งมีความเหมาะสมแล้วเพราะต่างมีความรู้ความสามารถในการปฏิบัติราชการไม่ต่างกันมากนัก ส่วนผู้พิพากษาท่านใดจะขวนขวายหาความรู้ความสามารถด้านอื่น ๆ เพื่อประโยชน์ในการปฏิบัติราชการในแง่การปรับปรุง พัฒนาคุณภาพคำพิพากษา กฎหมาย ระบบงาน ตลอดจนกระบวนการยุติธรรมก็เป็นเรื่องปัจเจกบุคคลที่จะขวนขวายเพื่อประโยชน์ราชการและประชาชน แต่ไม่มีผลโดยตรงต่อความก้าวหน้าในแง่วิชาชีพ *อ่านต่อได้ใน* ระเบียบคณะกรรมการบริหารศาลยุติธรรม ว่าด้วยการศึกษาอบรมผู้ช่วยผู้พิพากษา พ.ศ. 2544; ศาลเยาวชนและครอบครัวจังหวัดสงขลา, ศาลเยาวชนและครอบครัวจังหวัดสงขลา เข้าร่วมอบรมโครงการเพิ่มศักยภาพข้าราชการฝ่ายตุลาการศาลยุติธรรม ประจำปีงบประมาณ พ.ศ. 2567 หลักสูตร “การเรียงคำพิพากษาในศาลชั้นต้น” [ออนไลน์], 20 พฤษภาคม 2568. แหล่งที่มา: <https://skljc.coj.go.th/th/content/category/detail/id/4/cid/22/iid/427220>; สำนักกฎหมายและวิชาการศาลยุติธรรม, โครงการวิชาการสัญจร ประจำปีงบประมาณ พ.ศ. 2567 [ออนไลน์], 20 พฤษภาคม 2568. แหล่งที่มา: <https://jla.coj.go.th/th/content/category/articles/id/4/cid/13987>

วัฒนธรรมองค์กรที่ยึดหลักอาวุโสนี้เองที่ทำให้ศาลโดดเด่นและน่าเชื่อถือเมื่อเทียบกับองค์กรอื่น⁹³

จากข้อมูลเชิงสถิติที่สำรวจความเชื่อมั่นและความพึงพอใจของประชาชนที่มีต่อศาลประจำปีงบประมาณ 2567⁹⁴ โดยศาลได้เก็บข้อมูลจากประชาชนผู้มาติดต่อราชการ ศาลทั่วประเทศ 274 แห่ง จำแนกเป็นกลุ่มศาลสูง⁹⁵ ศาลชั้นอุทธรณ์⁹⁶ ศาลจังหวัด ศาลแขวง ศาลอาญาคดีทุจริตและประพฤติมิชอบ และศาลชั้นต้นในเขตกรุงเทพมหานคร⁹⁷ ผ่านตัวชี้วัดสองประการคือ ความเชื่อมั่นของประชาชนว่าจะได้รับการอำนวยความสะดวกที่ถูกต้องเป็นธรรม กับความพึงพอใจต่อการได้ใช้สิทธิต่อสู้คดีอย่างเท่าเทียมตามกฎหมาย โดยไม่เลือกปฏิบัติจากศาล ผลปรากฏว่าความเชื่อมั่นฯ อยู่ที่ร้อยละ 94.70 ความพึงพอใจฯ อยู่ที่ร้อยละ 93.56 โดยกลุ่มศาลสูงเป็นศาลที่มีค่าเฉลี่ยระดับความเชื่อมั่นสูงสุดทั้งในแง่ความเชื่อมั่นฯ และความพึงพอใจฯ⁹⁸

⁹³ มานะ นิมิตรมงคล, “ศาล” จะคงความน่าเชื่อถือได้อย่างไร [ออนไลน์], 11 พฤษภาคม 2568. แหล่งที่มา: <https://isranews.org/article/isranews-article/126672-court-3.html>

⁹⁴ สำนักแผนงานและงบประมาณ, ผลงานผลสำรวจความเชื่อมั่นและความพึงพอใจเพื่อตอบตัวชี้วัดตามพระราชบัญญัติงบประมาณรายจ่ายประจำปีงบประมาณ พ.ศ.2567 [ออนไลน์], 18 พฤษภาคม 2568. แหล่งที่มา: <https://oppb.coj.go.th/th/content/category/detail/id/14152/iid/429916>

⁹⁵ ศาลฎีกา ศาลอุทธรณ์ ศาลอุทธรณ์ภาค 1 – 9 และศาลอุทธรณ์คดีชั้นอุทธรณ์พิเศษ

⁹⁶ ศาลเยาวชนและครอบครัวกลาง ศาลทรัพย์สินทางปัญญาและการค้าระหว่างประเทศกลาง ศาลภาษีอากรกลาง ศาลล้มละลายกลาง ศาลแรงงานกลาง ศาลแรงงานภาค 1 – 9

⁹⁷ ศาลอาญา ศาลแพ่ง ศาลอาญากรุงเทพใต้ ศาลแพ่งกรุงเทพใต้ ศาลอาญาธนบุรี ศาลแพ่งธนบุรี ศาลอาญามีนบุรี ศาลแพ่งมีนบุรี ศาลอาญาพระโขนง ศาลแพ่งพระโขนง ศาลอาญาตลิ่งชัน ศาลแพ่งตลิ่งชัน

⁹⁸ สำนักแผนงานและงบประมาณ, ผลงานผลสำรวจความเชื่อมั่นและความพึงพอใจเพื่อตอบตัวชี้วัดตามพระราชบัญญัติงบประมาณรายจ่ายประจำปีงบประมาณ พ.ศ.2567 [ออนไลน์], 18 พฤษภาคม 2568. แหล่งที่มา: <https://oppb.coj.go.th/th/content/category/detail/id/14152/iid/429916>

ผลการศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างความเชื่อมั่น และความพึงพอใจ กับปัจจัยส่วนบุคคลของประชาชนที่มาติดต่อราชการมีข้อน่าสนใจดังนี้⁹⁹

1. ผลการศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างความเชื่อมั่นของประชาชนว่าจะได้รับการอำนวยความสะดวกที่ถูกต้องเป็นธรรมจากศาลยุติธรรมกับปัจจัยส่วนบุคคล จำแนกตามปัจจัยส่วนบุคคล ได้แก่ กลุ่มศาลที่หน่วยตัวอย่าง

เข้ามาติดต่อราชการ ระดับการศึกษาสูงสุด อาชีพ สถานะในการติดต่อศาลยุติธรรม และผลการพิจารณาพิพากษาคดี ผลปรากฏดังตารางต่อไปนี้

ปัจจัยส่วนบุคคล	ผลการวิเคราะห์ความสัมพันธ์
กลุ่มศาลที่หน่วยตัวอย่างเข้ามาติดต่อราชการ	ความเชื่อมั่น มีความสัมพันธ์ กับกลุ่มศาลที่หน่วยตัวอย่างเข้ามาติดต่อราชการ
ระดับการศึกษาสูงสุด	ความเชื่อมั่น มีความสัมพันธ์ กับระดับการศึกษาสูงสุด
อาชีพ	ความเชื่อมั่น มีความสัมพันธ์ กับอาชีพ
สถานะในการติดต่อศาลยุติธรรม	ความเชื่อมั่น มีความสัมพันธ์ กับสถานะในการติดต่อศาลยุติธรรม
ผลการพิจารณาคดี	ความเชื่อมั่น ไม่มีความสัมพันธ์ กับผลการพิจารณาคดี

2. ผลการศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างความพึงพอใจต่อการได้ใช้สิทธิต่อสู้คดีอย่างเท่าเทียมตามกฎหมาย โดยไม่เลือกปฏิบัติจากศาลยุติธรรมกับปัจจัยส่วนบุคคล จำแนกตามปัจจัยส่วนบุคคล ได้แก่ กลุ่มศาลที่หน่วย

ตัวอย่างเข้ามาติดต่อราชการ ระดับการศึกษาสูงสุด อาชีพ สถานะในการติดต่อศาลยุติธรรม และผลการพิจารณาพิพากษาคดี ผลปรากฏดังตารางต่อไปนี้

ปัจจัยส่วนบุคคล	ผลการวิเคราะห์ความสัมพันธ์
กลุ่มศาลที่หน่วยตัวอย่างเข้ามาติดต่อราชการ	ความพึงพอใจ มีความสัมพันธ์ กับกลุ่มศาลที่หน่วยตัวอย่างเข้ามาติดต่อราชการ
ระดับการศึกษาสูงสุด	ความพึงพอใจ มีความสัมพันธ์ กับระดับการศึกษาสูงสุด
อาชีพ	ความพึงพอใจ มีความสัมพันธ์ กับอาชีพ
สถานะในการติดต่อศาลยุติธรรม	ความพึงพอใจ มีความสัมพันธ์ กับสถานะในการติดต่อศาลยุติธรรม
ผลการพิจารณาคดี	ความพึงพอใจ ไม่มีความสัมพันธ์ กับผลการพิจารณาคดี

ข้อมูลข้างต้นสะท้อนให้เห็นว่าปัจจัยส่วนบุคคลทุกด้านยกเว้นผลการพิจารณาคดีมีความสัมพันธ์กับความเชื่อมั่น และความพึงพอใจ กล่าวคือ “ผลการพิจารณาคดี” ไม่มีความสัมพันธ์กับความเชื่อมั่น และความพึงพอใจ

⁹⁹ เรื่องเดียวกัน

ตารางที่ 8 แสดงความสัมพันธ์ระหว่างความเชื่อมั่นของประชาชนว่าจะได้รับการอำนวยความสะดวกที่ถูกต้องเป็นธรรมจากศาลยุติธรรมกับปัจจัยด้านผลการพิจารณาคดี

ปัจจัยด้านผลการพิจารณาคดี n = 4,060	จำนวนหน่วยตัวอย่าง จำแนกตามระดับความเชื่อมั่น			χ^2	p-value
	น้อยที่สุด ถึงปานกลาง	มาก	มากที่สุด		
เป็นฝ่ายชนะคดีหรือได้ประโยชน์ n = 662 (100%)	31 4.7%	204 30.8%	427 64.5%	14.987	.059*
เป็นฝ่ายแพ้คดีหรือเสียประโยชน์ n = 230 (100%)	24 10.4%	69 30.0%	137 59.6%		
อยู่ระหว่างการพิจารณาพยานคดี n = 1,526 (100%)	89 5.8%	444 29.1%	993 65.1%		
ติดต่อสอบถาม/ขอคำปรึกษาด้านกฎหมาย n = 815 (100%)	42 5.2%	243 29.8%	530 65.0%		
ติดต่อศาลยุติธรรมในเรื่องอื่น n = 827 (100%)	40 4.8%	266 32.2%	521 63.0%		

* p-value < 0.05

100

ตารางที่ 18 แสดงความสัมพันธ์ระหว่างความพึงพอใจต่อการได้ใช้สิทธิต่อสู้คดีอย่างเท่าเทียมตามกฎหมายโดยไม่เลือกปฏิบัติจากศาลยุติธรรมกับปัจจัยด้านผลการพิจารณาคดี

ปัจจัยด้านผลการพิจารณาคดี n = 4,060	จำนวนหน่วยตัวอย่าง จำแนกตามระดับความเชื่อมั่น			χ^2	p-value
	น้อยที่สุด ถึงปานกลาง	มาก	มากที่สุด		
เป็นฝ่ายชนะคดีหรือได้ประโยชน์ n = 660 (100%)	35 5.3%	191 28.9%	434 65.8%	10.139	.255
เป็นฝ่ายแพ้คดีหรือเสียประโยชน์ n = 230 (100%)	23 10.0%	65 28.3%	142 61.7%		
อยู่ระหว่างการพิจารณาพยานคดี n = 1,524 (100%)	86 5.6%	437 28.7%	1001 65.7%		
ติดต่อสอบถาม/ขอคำปรึกษาด้านกฎหมาย n = 809 (100%)	43 5.3%	237 29.3%	529 65.4%		
ติดต่อศาลยุติธรรมในเรื่องอื่น n = 819 (100%)	46 5.6%	256 31.3%	517 63.1%		

* p-value < 0.05

101

ข้อมูลข้างต้นสะท้อนให้เห็นว่าประชาชนที่มาติดต่อราชการมีความเชื่อมั่น¹⁰⁰ และความพึงพอใจ ในระดับมากที่สุด¹⁰² ความเชื่อมั่น¹⁰¹ กับความพึงพอใจ จึงไม่มี

¹⁰⁰ เรือเดียวกัน

¹⁰¹ เรือเดียวกัน

¹⁰² อย่างไรก็ตาม ในอีกมุมหนึ่งจากการสำรวจความน่าเชื่อถือกระบวนการยุติธรรมไทยในงานวิจัยโครงการแนวทางการสร้างความยุติธรรมที่มีประชาชนเป็นศูนย์กลางในปี 2565 ที่สำรวจประชาชนทั่วไป

ความสัมพันธ์กับผลการพิจารณาคดี แม้ว่าจะเป็น “ฝ่ายที่แพ้คดีหรือเสียประโยชน์” ก็ยังคงเชื่อมั่นว่าได้รับการอำนวยความสะดวกยุติธรรมที่ถูกต้องและเป็นธรรมจากศาล หมายความว่าประชาชนยังคงเชื่อมั่นว่าศาลมีความชอบธรรมในการพิจารณาพิพากษาคดีและการยอมรับผลของคำพิพากษาแม้จะไม่เห็นด้วยตามทฤษฎีความเอนเอียงเชิงบวกนั่นเอง

อย่างไรก็ตามสิ่งที่สะท้อนให้เห็นถึงอำนาจซึ่งอาจส่งผลต่อการรักษาความชอบธรรมของอำนาจตุลาการในประเทศไทยดังที่ได้วิเคราะห์ไปข้างต้นแท้จริงแล้วเป็นเพียงสัญลักษณ์ในเชิงรูปแบบเท่านั้น ความเชื่อถือศรัทธาผ่านการรับรู้สัญลักษณ์พิธีกรรม ระเบียบ และวัฒนธรรมองค์กรจะให้ผลลัพธ์ในเชิงบวกหรือลบและมากน้อยเพียงใดย่อมขึ้นอยู่กับว่าประชาชนมีทัศนคติพื้นฐานต่อศาลอย่างไร หากมีทัศนคติเชิงบวกสัญลักษณ์ พิธีกรรม ระเบียบ และวัฒนธรรมองค์กรก็อาจช่วยย้าความชอบธรรม แต่หากมีทัศนคติเชิงลบก็อาจยิ่งทำให้ศาลยิ่งดูไม่น่าไว้วางใจ แม้สัญลักษณ์ พิธีกรรม ระเบียบ และวัฒนธรรมองค์กรอาจเป็นตัวแปรที่กระตุ้นความชอบธรรมของอำนาจตุลาการและช่วยเพิ่มความเชื่อถือศรัทธาแต่ก็ไม่มีสิ่งใดจะยืนยันได้ว่าความเชื่อถือศรัทธานั้นจะคงอยู่ในระยะยาว¹⁰³ โดยเฉพาะกลุ่มบุคคลที่มีทัศนคติในเชิงลบต่อศาลไม่ว่าด้วยเหตุผลใด หรือในยุคที่สถาบันตุลาการเป็นเป้าหมายของลัทธิประชานิยม (Populism) ซึ่งมองว่าสถาบันตุลาการเป็นอภิสิทธิ์ชนและเป็นอุปสรรคต่อเจตจำนงประชาชน¹⁰⁴

ดังนั้น ผู้เขียนในฐานะส่วนตัวเห็นว่า การรักษาความเชื่อถือศรัทธาไม่อาจจำกัดอยู่แค่เฉพาะความเป็นอิสระของผู้พิพากษา ความซื่อสัตย์สุจริต ความรู้ความสามารถ

และผู้เชี่ยวชาญด้านกฎหมายปรกฏว่า กระบวนยุติธรรมอาญาของไทยไม่เป็นที่เชื่อใจของสังคม โดยตัวเลขความน่าเชื่อถือตกต่ำถึงขั้นผู้คนเชื่อมั่นใน ‘กฎแห่งกรรม’ มากกว่า ผลการสำรวจพบว่าประชาชนเชื่อมั่นในการทำงานของพนักงานสอบสวนและอัยการต่ำกว่ากฎแห่งกรรม ส่วนศาลได้รับความเชื่อมั่นมากกว่ากฎแห่งกรรมแต่ก็เพียงเล็กน้อย อ่านต่อได้ใน ต่อกัสสร ยมนาค และคณะ. โครงการแนวทางการสร้างความยุติธรรมที่มีประชาชนเป็นศูนย์กลาง. รายงานวิจัยฉบับสมบูรณ์สนับสนุนโดยสถาบันเพื่อการยุติธรรมแห่งประเทศไทย (องค์การมหาชน). 2565.

¹⁰³ James L. Gibson and others, *Losing, but Accepting: Legitimacy, Positivity Theory, and the Symbols of Judicial Authority*, p. 861.

¹⁰⁴ Paula Biglieri and others, *Seven Essays on Populism: For a Renewed Theoretical Perspective*, (Cambridge: Polity Press, 2021).

การปฏิบัติตน และภาพลักษณ์ของความเป็นผู้พิพากษาที่สะท้อนออกมาภายนอกเท่านั้น¹⁰⁵ เนื่องจากสังคมอาจตีความเป็นไปในเชิงบวกหรือลบก็ได้ ปัจจัยที่ช่วยเสริมสร้างความเชื่อถือศรัทธาของอำนาจตุลาการในระยะยาวที่อาจส่งผลให้ทัศนคติของประชาชนต่อสถาบันตุลาการเป็นไปในเชิงบวกและสามารถต้านทานแรงกดดันจากปัจจัยภายนอกไม่ควรมุ่งเน้นที่สัญลักษณ์ พิธีกรรมหรือภาพลักษณ์การวางตนและการปฏิบัติตนในเชิงปัจเจกบุคคลเพียงอย่างเดียวเนื่องจากอาจเป็นตัวกระตุ้นให้เกิดผลลัพธ์เชิงบวกและเชิงลบได้ในเวลาเดียวกัน ด้วยเหตุที่เป็นอัตวิสัยและเป็นนามธรรม อีกทั้งการรายงานข่าวของสื่อต่าง ๆ มีอิทธิพลอย่างมากต่อการรับรู้ของประชาชนในปัจจุบัน กล่าวคือการรับรู้ของประชาชนของศาลสามารถกำหนดได้โดยผ่านสื่อโดยเฉพาะโซเชียลมีเดียเป็นหลักเนื่องจากเป็นช่องทางที่เข้าถึงง่ายและรวดเร็ว การเผยแพร่ข้อมูลผ่านการรายงานข่าวแบบเลือกสรรและกลยุทธ์ต่าง ๆ โดยเฉพาะคดีที่อยู่ในความสนใจของประชาชน พลังแห่งวาทกรรมและการวิพากษ์วิจารณ์ที่คาดเดากันอย่างรวดเร็วตลอดจนเส้นแบ่งระหว่างความคิดเห็น ความบันเทิงอาจทำให้ประชาชนแยกแยะข้อเท็จจริงได้ยากขึ้น¹⁰⁶ และอาจส่งผลให้เกิดอคติมากขึ้น จึงนับเป็นความท้าทายของศาลปัจจุบันที่จะรักษาสมดุลระหว่าง ‘ความเป็นอิสระ’ กับ ‘การตรวจสอบการทำงานของผู้พิพากษา’ ให้เห็นเป็นรูปธรรมให้ศาลยังคงเป็นองค์กรที่มีความชอบธรรมและรักษาความเชื่อมั่นจากประชาชนได้อย่างแท้จริงในระยะยาว¹⁰⁷

¹⁰⁵ อัครรัฐ สุตรสุวรรณ, *สื่อสังคมกับผู้พิพากษา ใน ผู้พิพากษาที่ดี*, บรรณาธิการโดย สุนทรี ยา เหมือนพะวงศ์, (นนทบุรี: สำนักพิมพ์ ภาพพิมพ์, 2563), หน้า 107.

¹⁰⁶ Ebenezer Kojo Gyesi Mensah, *Assessing the Role of Media Influence and Public Perception in Legal Decision-Making* [Online], 18 May 2025. Sources: <https://ssrn.com/abstract=4811277> or <http://dx.doi.org/10.2139/ssrn.4811277>

¹⁰⁷ จากงานวิจัยเรื่องความเชื่อมั่นของสถาบันศาล ซึ่งผู้วิจัยทำการเก็บข้อมูลในกลุ่มประเทศยุโรปและสหรัฐอเมริกาเป็นระยะเวลาสิบปีพบว่าสิ่งที่ทำให้ประชาชนเชื่อมั่นสถาบันศาลคือ ความเป็นอิสระ การตรวจสอบและการรับรู้ของประชาชน มีข้อสรุปที่น่าสนใจคือสิ่งที่สามารถเพิ่มความเชื่อมั่นสถาบันศาลคือการยกระดับความเป็นอิสระของตุลาการควบคู่กับการส่งเสริมและรักษาสมดุลการตรวจสอบการทำงานของผู้พิพากษา กล่าวคือ หากการตรวจสอบการทำงานมากเกินไปอาจบั่นทอนความเป็นอิสระของผู้พิพากษา แต่ในทางกลับกันหากปราศจากการตรวจสอบการทำงานอาจนำไปสู่ระบบตุลาการปกครองกันเองโดยสมบูรณ์ไม่สามารถยับยั้งการทุจริต การทำงานที่ไร้ประสิทธิภาพและ

*“The Court should never be influenced by the weather of the day,
but inevitably they will be influenced by the climate of the era.” -*

*Paul Freund*¹⁰⁸

“ศาลไม่ควรเปลี่ยนไปตามสภาพอากาศในแต่ละวัน
แต่หลีกเลี่ยงไม่ได้ที่จะได้รับอิทธิพลจากภูมิอากาศแห่งยุคสมัย”

ไม่ตอบสนองต่อสังคมได้ อ่านต่อได้ใน Nuno Garoupa and Pedro C. Magalhães, **Public Trust in the European Legal Systems: Independence, Accountability and Awareness**, West European Politics, Volume 44 Issue 3 (February 2020), pp. 690–713. ทำนองเดียวกันกับข้อเสนอจากงานวิจัยภายใต้โครงการจัดทำข้อเสนอนโยบายสำหรับการปรับเงื่อนไขในเชิงสถาบันเพื่อการปฏิรูปกระบวนการยุติธรรมของสถาบันเพื่อการยุติธรรมแห่งประเทศไทย (องค์การมหาชน) (“TIJ”) ในหนังสือ ความยุติธรรมใต้ภูเขาน้ำแข็ง : เศรษฐศาสตร์การเมืองว่าด้วยการสร้างนิติรัฐนิติธรรมในสังคมไทย นำเสนอว่า การจะฟื้นฟูความยุติธรรมให้เป็นที่ประจักษ์แก่สังคมไม่สามารถทำได้ด้วยการแก้ไขกฎหมายหรือเรียกร้องให้สังคมใส่ใจหน่วยงานยุติธรรม แต่ต้องสร้างสมดุลระหว่างความรับผิดชอบและความเป็นอิสระด้วยการสร้างกลไกตรวจสอบที่อยู่บนฐานของการตรวจสอบถ่วงดุลจากหลายช่องทางแทนที่จะฝากความหวังไว้กับ ‘คนดี’ อ่านต่อได้ใน ฉัตร คำแสง และคณะ, **ความยุติธรรมใต้ภูเขาน้ำแข็ง: เศรษฐศาสตร์การเมืองว่าด้วยการสร้างนิติรัฐนิติธรรมในสังคมไทย**, (กรุงเทพมหานคร: บริษัท กรีน โลฟท์ พรินติ้ง เฮาส์ จำกัด, 2568).

¹⁰⁸ Marcia Coyle, **The Supreme Court and the “Climate of the Era”** [Online], 30 May 2025, Source: <https://constitutioncenter.org/blog/the-supreme-court-and-the-climate-of-the-era>

รายการอ้างอิง

- Allan M. Collins and Elizabeth F. Loftus, **A Spreading-Activation Theory of Semantic Processing**, Psychological Review, Volume 82 Issue 6 (1975).
- Cambridge University Press, **Gavel** [Online], Source: <https://dictionary.cambridge.org/dictionary/english/gavel>
- Claude Simpson and Cathie McNeil, **The Gavel**, The Speech Teacher, Volume 20 Issue 2 (March 1971).
- Dennis Curtis and Judith Resnik, **Images of Justice**, The Yale Law Journal, Volume 96 (1987).
- Ebenezer Kojo Gyasi Mensah, **Assessing the Role of Media Influence and Public Perception in Legal Decision-Making** [Online], Sources: <https://ssrn.com/abstract=4811277> or <http://dx.doi.org/10.2139/ssrn.4811277>
- Eileen Braman, **Review of Citizens, Courts, and Confirmations: Positivity Theory and the Judgments of the American People** by James L. Gibson and Gregory A. Caldeira, and **Law, Politics, and Perception: How Policy Preferences Influence Legal Reasoning**, Political Psychology, Volume 32 Issue 5 (2011).
- Elijah Granet, **No Gavels Please, We're British: Six Legal Americanisms that are Meaningless in England and Wales** [Online], Source: <https://www.lawsociety.org.uk/topics/blogs/no-gavels-please-were-british>
- Florida Supreme Court Historical Society, **History of the Passing of the Gavel in Florida** [Online], Source: <https://flcourthistory.org/History-of-Passing-of-Gavel>

- IMDB, **Judge Judy** [Online], Source: <https://www.imdb.com/title/tt0115227/>
- J. Mark Ramseyer, **The Puzzling (In)Dependence of Courts: A Comparative Approach**, The Journal of Legal Studies, Volume 23 Issue 2 (June 1994).
- Jacob Grimm, **Deutsche Rechtsalterthümer**, (Darmstadt: Wissenschaftliche Buchgesellschaft).
- James L. Gibson and Gregory A. Caldeira, **Citizens, Courts, and Confirmations: Positivity Theory and the Judgments of the American People**, (Princeton: Princeton University Press, 2009).
- James L. Gibson and others, **Losing, but Accepting: Legitimacy, Positivity Theory, and the Symbols of Judicial Authority**, Law & Society Review, Volume 48 Issue 4 (2014).
- James Neely, **Semantic Priming and Retrieval from Lexical Memory: Roles of Inhibitionless Spreading Activation and Limited-Capacity Attention**, Journal of Experimental Psychology: General, Volume 106 Issue 3 (1975).
- James Parker, **The Gavel** [Online], Source: https://www.academia.edu/28221183/The_gavel
- Max Weber, **Economy and Society: An Outline of Interpretive Sociology**, (Oakland: University of California Press, 1978).
- Max Weber, **Wirtschaft und Gesellschaft: Grundriss der Verstehenden Soziologie**, (Tübingen: Mohr (Siebeck), 1922).
- Milton Lodge and Charles Taber **Three Steps Toward a Theory of Motivated Political Reasoning**, in **Elements of Reason: Cognition, Choice, and the Bounds of Rationality**, Edited by Arthur Lupia, Mathew D.

McCubbins and Samuel L. Popkin, (New York: Cambridge University Press, 2012).

- Nuno Garoupa and Pedro C. Magalhães, **Public Trust in the European Legal Systems: Independence, Accountability and Awareness, West European Politics**, Volume 44 Issue 3 (February 2020).

- Nuremberg Municipal Museums, **Memorium Nuremberg Trials** [Online], Source: <https://museums.nuernberg.de/memorium-nuremberg-trials>

- Provincial Court of British Columbia, **Canadian Judges Do Not Use Gavels** [Online], Source: <https://provinciacourt.bc.ca/navigating-court-case/information-all-types-cases/courtroom-basics/learning-your-way-around-courtroom/canadian-judges-do-not-use-gavels>

- Supreme Court of the United State, **About the Court** [Online], Source: <https://www.supremecourt.gov/about/about.aspx>

- Supreme Court of the United States, **Oaths of Office** [Online], Source: <https://www.supremecourt.gov/about/oath/oathsofoffice.aspx>

- The Ohio State University, Department of Political Science, **Gregory A. Caldeira** [Online], 14 May 2025. Source: <https://polisci.osu.edu/people/caldeira.1>

- Thomas Robinson, **The Common Law of Kent: or, the Customs of Gavelkind. With an Appendix Concerning Borough-English** [Online], Source: <https://nbn-resolving.de/urn:nbn:de:gbv:7:2-0572300500>

- Washington University in St. Louis, Department of Political Science, **James L. Gibson** [Online], Source: <https://polisci.wustl.edu/people/james-l-gibson>

- กองสารนิเทศและประชาสัมพันธ์, นโยบายประธานศาลฎีกา ปี 2567-2568 [ออนไลน์], แหล่งที่มา: <https://iprd.coj.go.th/th/content/category/detail/id/8/iid/446974>

- เข้มทอง ต้นสกุลรุ่งเรือง, ตุลาการก็เป็นมนุษย์: คิดใหม่เรื่องการศึกษากฎหมายและบทบาทผู้พิพากษา [ออนไลน์], แหล่งที่มา: <https://www.the101.world/judges-as-human/>

- ฉัตร คำแสง และคณะ, ความยุติธรรมใต้ภูเขาน้ำแข็ง: เศรษฐศาสตร์การเมืองว่าด้วยการสร้างนิติรัฐนิติธรรมในสังคมไทย, (กรุงเทพมหานคร: บริษัท กรีน โลฟ พรินต์ติ้งเฮาส์ จำกัด, 2568).

- ช.ช้างหัวหน้า, เลื้อยครุฑตุลาการ, วารสารยุติธรรม, ปีที่ 13 ฉบับที่ 2 (กุมภาพันธ์ 2541).

- ต่อภัสสร ยมนา และคณะ, รายงานวิจัยฉบับสมบูรณ์ โครงการแนวทางการสร้างความยุติธรรมที่มีประชาชนเป็นศูนย์กลาง, สถาบันเพื่อการยุติธรรมแห่งประเทศไทย (องค์การมหาชน) (กรุงเทพมหานคร: 2565).

- นครินทร์ สุพรรณไพบูลย์, ทิศทางจากอดีตสู่ปัจจุบันของงานสถาปัตยกรรมอาคารศาลยุติธรรม, (2558).

- พงษ์พิพัฒน์ ปัญชานนท์, ตุลาการวิวัฒน์: เมื่อศาลเล่นการเมืองผ่านคำพิพากษา -คุยกับ สมชาย ปรีชาศิลปกุล [ออนไลน์], แหล่งที่มา: <https://thematter.co/social/judicial-activism-in-thai-politics/80191>

- ภิรม ธารสันติ, การตรวจสอบการใช้อำนาจของผู้พิพากษาศาลยุติธรรม, วิทยานิพนธ์ปริญญาโท หลักสูตรศิลปศาสตรมหาบัณฑิต (การบริหารงานยุติธรรม) คณะสังคมสงเคราะห์ศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2545.

- มานะ นิมิตรมงคล, ศาลจะคงความน่าเชื่อถือได้อย่างไร [ออนไลน์], แหล่งที่มา: <https://isranews.org/article/isranews-article/126672-court-3.html>

- ศาลยุติธรรม, ความหมายตราสัญลักษณ์ [ออนไลน์], แหล่งที่มา: <https://www.coj.go.th/th/content/page/index/id/10>

- ศาลยุติธรรม, ประธานศาลฎีกา เปิดโครงการไกล่เกลี่ยก่อนฟ้องที่พึ่งแรกของประชาชน พร้อมกันทั่วประเทศ เฉลิมพระเกียรติพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว เนื่องในโอกาสพระราชพิธีมหามงคล เฉลิมพระชนมพรรษา 6 รอบ 28 กรกฎาคม 2567 [ออนไลน์], แหล่งที่มา: <https://www.coj.go.th/th/content/category/detail/id/8/iid/412871>

- ศาลยุติธรรม, ประวัติศาลยุติธรรม [ออนไลน์], แหล่งที่มา: <https://www.coj.go.th/th/content/page/index/id/3>

- ศาลเยาวชนและครอบครัวจังหวัดสงขลา, ศาลเยาวชนและครอบครัวจังหวัดสงขลา เข้าร่วมอบรมโครงการเพิ่มศักยภาพข้าราชการฝ่ายตุลาการศาลยุติธรรม ประจำปีงบประมาณ พ.ศ. 2567 หลักสูตร “การเรียงคำพิพากษาในศาลชั้นต้น” [ออนไลน์], แหล่งที่มา: <https://sklj.coj.go.th/th/content/category/detail/id/4/cid/22/iid/427220>

- สัญญา ธรรมศักดิ์, คำบรรยายเรื่องลักษณะของห้องพิจารณาของศาลตามหลักวิชาการ, (2538).

- สำนักกฎหมายและวิชาการศาลยุติธรรม, โครงการวิชาการสัญญา ประจำปีงบประมาณ พ.ศ. 2567 [ออนไลน์], แหล่งที่มา: <https://jla.coj.go.th/th/content/category/articles/id/4/cid/13987>

- สำนักงานต่างประเทศ, ประมวลจริยธรรมข้าราชการตุลาการ [ออนไลน์], แหล่งที่มา: <https://oia.coj.go.th/th/content/category/detail/id/8028/cid/8150/iid/93938>

- สำนักแผนงานและงบประมาณ, แผนยุทธศาสตร์ศาลยุติธรรม พ.ศ. 2565–2568 [ออนไลน์], แหล่งที่มา: <https://oppb.coj.go.th/th/content/category/detail/id/8/cid/12363/iid/264689>

- สุกัญญา พรหมทรัพย์ และคณะ, การพัฒนาระบบการย้ายข้าราชการตุลาการ: รายงานการวิจัยฉบับสมบูรณ์, สำนักงานศาลยุติธรรม, สถาบันวิจัยและพัฒนาทรัพยากรบุคคล (กรุงเทพมหานคร: 2556).

- อริย์ธัช แก้วเกาะสะบ้า และ สุภาพิชญ์ ธีระวัฒน์, การถวายสัตย์ปฏิญาณ [ออนไลน์], แหล่งที่มา: <https://library.parliament.go.th/th/node/4183>

- อัครรัฐ สุตรสุวรรณ, สื่อสังคมกับผู้พิพากษา, ใน ผู้พิพากษาที่ดี, บรรณาธิการ โดย สุนทรียา เหมือนพะวงศ์, (นนทบุรี: สำนักพิมพ์ภาพพิมพ์, 2563).

- อุทัย ศุภินิตย์, ผู้พิพากษาหรือตุลาการ, ดุลพาห, ปีที่ 31 ฉบับที่ 1 (มกราคม-กุมภาพันธ์ 2527).